Nazorg Ex-gedetineerden

BACHELOR THESIS NAAR DE BEGELEIDINGSBEHOEFTEN VAN EX-GEDETINEERDEN IN DE GEMEENTE EINDHOVEN.

Studentnummer: 2399350
Klas: 4VV02
Opleiding: Bachelor of Social Work
Opleidingsinstituut: Fontys Hogescholen
Afstudeerrichting: BSW
Studiejaar: 2019-2020
Inleverdatum: 21-08-2020
Onderzoeksbegeleider: Maria Stortelder
Progresscode: 89V4B-AFOZ

Sana Zadday

Samenvatting

Ongeveer de helft van de ex-gedetineerden in Nederland gaat binnen 2 jaar weer de fout in. In vele gevallen komt dit door de omstandigheden waarin zij opnieuw in terecht komen na hun vrijlating. Om deze cirkel te doorbreken is een vorm van nazorg nodig. Nazorg in Nederland richt zich vooral op de 5 leefgebieden: identiteitsbewijs, werk en inkomen, huisvesting, schulden en zorg (Loosdregt, 2019). Deze 5 voorzieningen zijn noodzakelijk om een goede basis te leggen, maar het is niet altijd genoeg om het gedrag van een ex-gedetineerden te veranderen. In de meeste gevallen is ook een vorm van gedragsverandering nodig, door middel van begeleiding of behandeling. Voor hulpverleners is het regelen van de praktische zaken rondom de 5 leefgebieden een knelpunt door de lange wachttijden, regels en wetten waar zij mee te maken krijgen.

Het doel van het onderzoek was om inzicht te verschaffen in factoren die bijdragen aan recidive en herstel voor ex-gedetineerden in de gemeente Eindhoven, zodat professionals beter kunnen aansluiten bij de begeleidingsbehoeften van ex-gedetineerden en zo de recidivecijfers kunnen verminderen. De onderzoeksvraag was dan ook: “Hoe kunnen professionals in Eindhoven aansluiten bij de begeleidingsbehoeften van ex-gedetineerden na vrijlating om recidive te voorkomen?” Dit is onderzocht door middel van kwalitatief onderzoek, waarbij interviews zijn afgenomen met begeleiders van verschillende instanties (N=6) en ex-gedetineerden (N=4) uit de gemeente Eindhoven.

Begeleiders zagen vooral risicofactoren zoals een achtergrond in verslaving, jeugdtrauma’s, psychische toestand, persoonlijkheidskenmerken en mogelijke verstandelijke beperkingen, maar ook omgevingsfactoren zoals niet voldoende geld hebben, met slechte vrienden omgaan, verveling, en het niet accepteren van hulp in het omgaan met eventuele trauma's en moeilijke situaties. Indicatoren van recidive zijn een gebrek aan contact houden, smoesjes, en dure bezittingen hebben. Bevorderende factoren volgens begeleiders zijn vooral een goede opvang in de periode direct na vrijlating, waarbij basisbehoeften zoals geld, onderdak en begeleiding gegarandeerd moeten worden. In een later stadium zijn legaal inkomen, structuur, stabiliteit, een sociaal netwerk en maatschappelijke betrokkenheid bevorderend. Flexibiliteit en maatwerk zijn essentieel in de begeleiding, waarbij de begeleider duidelijk en eerlijk moet zijn en goed moet luisteren, eigen verantwoordelijkheid en motivatie te stimuleren, en consequenties te zetten. Belemmerende factoren zijn vooral beleidsmatig door een teveel aan procedures en regels, waardoor voor vrijlating niets geregeld kan worden en de geldstroom langzaam op gang komt. Het gebrek aan funding is ook problematisch. In de begeleiding, werken een autoritaire, veeleisende en oordelende houding averechts. Ex-gedetineerden gaven zelf aan dat snel na vrijlating vooral hulp nodig is op gebied van onderdak, inkomen en werk om recidive te voorkomen, omdat een reden voor criminaliteit was dat ze gemakkelijk aan geld kwamen. Zonder basisbehoeften is het verleidelijk om terug te gaan naar oude vrienden en gewoonten. Er bleek veel behoefte aan hulp met praktische zaken, om te leren hoe dingen in de maatschappij precies moeten. Familie kan bevorderend werken, maar niet voor iedereen. Wanneer de ex-gedetineerde hulp accepteerde, moeite deed en bereid was te werken werd recidive vaker voorkomen. Een teveel aan verschillende hulpverleners en afwijzingen van instanties werkte tenslotte belemmerend volgens de geïnterviewden.

Om beter aan te sluiten bij de begeleidingsbehoeften van ex-gedetineerden om recidive te voorkomen, kan meer nadruk gelegd worden op de periode vlak na de vrijlating, waarbij zoveel

mogelijk samengewerkt kan worden met andere instanties om huisvesting, inkomen en werk te garanderen. Het kan helpen om ex-gedetineerden te motiveren om aan zichzelf te werken, wat gemakkelijker gaat wanneer zij eerst praktische hulp ervaren van de begeleiding, bijvoorbeeld in het regelen van schulden. Ook het betrekken van familieleden kan bevorderend werken. Gebaseerd op dit onderzoek wordt aanbevolen om de 72-uur opvang te prioriteren, door voldoende funding beschikbaar te stellen, en het budget te verdelen over het jaar en daardoor het project te waarborgen. Daarnaast zou een nauwere samenwerking tussen instanties met betrekking tot gedeelde huisvesting wenselijk zijn. Tijdens de dagbesteding wordt aanbevolen om concreet sociale en werk-vaardigheden te trainen, om herintegratie te bevorderen en een kans te geven tot opbouwen. Ten slotte kunnen begeleiders meer nadruk leggen op praktische handelingen, zodat ex-gedetineerden gemakkelijker voordelen kunnen zien.

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksrapport over de begeleidingsbehoeften van ex-gedetineerden in de gemeente Eindhoven. Met dit onderzoek sluit ik de opleiding Sociale Studies aan de Fontys Hogeschool in Eindhoven af. Deze scriptie wordt geschreven in samenwerking met het de-escalatie team van de gemeente Eindhoven.

De afgelopen jaren ben ik zowel op vrijwillige basis als tijdens de afstudeerstage meerdere keren in gesprek gegaan met ex-gedetineerden. Ondanks dat zij veel hulp aangeboden krijgen, vielen nog vaak de woorden ''niemand helpt mij of ik moet alles alleen uitzoeken''. Velen van hen zijn later nog een keer de fout ingegaan, en zijn weer in de gevangenis beland. Door deze ervaringen werd mijn interesse naar het onderwerp nazorg ex-gedetineerden steeds groter.

Het proces van het afronden van deze scriptie was voor mij heel leerzaam en uitdagend. Ik vond het erg leuk om gebaseerd op de theorie interviews uit te voeren met begeleiders en ex-gedetineerden en de overeenkomsten en verschillen te zien in hoe zij tegenover de problematiek stonden. Op het moment dat ik deze scriptie inlever, sta ik op het punt om te bevallen. De laatste maanden waarin ik de scriptie heb afgeschreven, zijn onderbroken geweest door opname in het ziekenhuis, grote werkdruk vanwege Corona waardoor mijn man zijn baan verloor, en verminderde mogelijkheden om op locatie te komen bij de organisatie. Toch ben ik trots op het eindproduct dat ik hier neergezet heb, en heeft volgens mij dit onderzoek potentie om in praktische zin bij te dragen aan de begeleiding van ex-gedetineerden in de gemeente Eindhoven.

Graag bedank ik de respondenten voor hun medewerking en openheid over dit gevoelige onderwerp. Ook wil ik mijn collega's van het gemeentelijk de-escalatie team bedanken voor het meedenken en voor de ondersteuning. In het bijzonder wil ik mijn begeleiders binnen de organisatie bedanken Frank van den Broek en Marie Claire Maas voor het bieden van deze kans en de energie die zij in mij hebben gestoken. Ook wil ik graag mijn afstudeerbegeleidster Maria Stortelder bedanken voor de feedback, motivatie en ondersteuning die ik heb ontvangen. Tot slot wil ik mijn lieve familie en vrienden bedanken voor de steun en motivatie wanneer het even lastig werd.

Veel leesplezier toegewenst!

Eindhoven, April 2019.

Sana Zadday

Inhoud

Samenvatting 2
Voorwoord 4
Inhoud ..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
Inleiding 7
Hoofdstuk 1: Context en probleemschets 9
1.1 Probleemanalyse 9
1.1.1 Ontwikkelingen bij nazorg in Nederland 9
1.1.2 Nazorg in de gemeente Eindhoven 11
1.1.3 (Ex-)gedetineerden 13
1.1.4 Conclusie 14
1.2 Probleemstelling (+ verificatie) 15
1.3 Onderzoeksdoelstelling 15
1.4 Hoofdvraag en deelvragen 15
1.5 Begripsafbakening 16
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader 17
Dual taxonomy model 17
Aangeleerd gedrag theorie 18
Ettiketeringstheorie 18
Sociale bindingstheorie 19
Anomietheorie 19
Doel van detentie 19
Detentieschade 20
5 leefgebied en het 72 uur-principe 20
2.x Conclusie 20
Hoofdstuk 3: Methoden 22
3.1 Onderzoekspopulatie en steekproef 22
3.2 Dataverzamelingsmethode 23
3.3 Meetinstrument 24
3.4 Data analyse 25
Hoofdstuk 4: Resultaten 27
4.1 Resultaten deelvraag 1: Risicofactoren 27
4.1.1. Risicofactoren en signalen 27
4.1.2 Link met theorie 27
4.2 Resultaten deelvraag 2: Begeleidingsfactoren 28
4.2.1 Samenwerking en beleidsaspecten 28
4.2.2 Begeleidingstraject 29

4.2.3. Link met theorie 32
4.3 Resultaten deelvraag 3: Benodigdheden volgens ex-gedetineerden 32
4.3.1 Voor, tijdens en na detentie 32
4.3.2 Tijdens het begeleidingstraject 34
4.3.3 Link met theorie 35
4.3 Resultaten deelvraag 4: Benodigdheden voor begeleiders 36
4.3.1 Benodigdheden 36
4.3.2 Aansluiting bij literatuur 37
Hoofdstuk 5: Conclusies en Aanbevelingen 37
5.1 Conclusies 37
5.2 Aanbevelingen 39
Hoofdstuk 6. Discussie 41
6.1 Betekenis en bruikbaarheid 41
6.2 Sterkte- zwakteanalyse 42
Referenties ..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
Bijlagen 45
Bijlage 1. Informed consent form 45
Bijlage 2. Topiclijst hulpverleners 46
Bijlage 3. Topiclijst ex-gedetineerden 50
deelvraag 1 Risicofactoren voor recidive ..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
Deelvraag 2 begeleidingsfactoren ..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
Deelvraag 3: begeleiding volgens ex voorkomen redicive ..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
Deelvraag 4: benodigdheden begeleiders ..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

Inleiding

'Ik ken twee kanten op hè. Als ik eruit kom en het gaat mis, dan ga ik of tien jaar de gevangenis terug in of misschien wel langer, of ik ga naar beneden en… Dat is maar net hoe dat gaat met de ondersteuning vanuit de gemeente. Want ik ga het gewoon proberen, om het goed te kunnen doen, maar daar moet de gemeente dan ook wel een beetje aan meewerken. Want als ik dadelijk buiten kom hier met mijn vuilniszakje en ik heb dadelijk twaalf euro in mijn zak. Nou der is geen lief moedertje of vadertje die mij tegen kan houden. Want ik moet ook onderdak hebben. En wou je me weer naar de verslaafdenopvang sturen?'

Deze citaat van M. in het life-story onderzoek van (Halderen, Croes, & Vogelvang, 2015) over Brabantse ex-gedetineerden die stoppen of doorgaan met criminaliteit geeft een goed beeld weer van waar dit onderzoek over gaat. M. vraagt zich hier af of hij wel de juiste begeleiding zal krijgen vanuit de gemeente om niet opnieuw terug te vallen in crimineel gedrag. Dagelijks komen er ex-gedetineerde vrij die worstelen met vragen over wat er precies gaat gebeuren wanneer zij de wijde wereld weer worden ingestuurd.

De wereld om ons heen verandert erg snel, zelfs voor de mensen die al deze veranderingen meemaken is het bijhouden van deze veranderingen soms lastig. Stel je voor dat je maanden of jaren binnen in de gevangenis zit, afgesloten van de buitenwereld en de veranderingen die daar gaande zijn, en je leeft volgens een bepaalde structuur. Op een dag sta je buiten, de drukte van de samenleving met alle nodige prikkels komen op je af, en je moet van alles gaan regelen. Waar ga ik wonen? Waar ga ik van leven? Wat ga ik nu doen?

Je kunt je voorstellen dat intensieve begeleiding noodzakelijk is tijdens dit proces. Voor veel ex-gedetineerden is het makkelijkste om hun oude leven weer op te pakken. De kans dat zij hierdoor in herhaling vallen is erg groot. Het percentage ex-gedetineerden dat na 2 jaar opnieuw de fout in gaat is 47%. Na toezicht door de reclassering, of begeleiding vanuit een andere instantie is dat percentage 34% (Rijksoverheid, z.d.). De juiste begeleiding is dus erg belangrijk om onze samenleving veiliger te maken.

Doordat de onderzoeker regelmatig in gesprek is gegaan met ex-gedetineerden is dit onderzoek ontstaan. Tijdens deze gesprekken kwam vooral het onderwerp nazorg vaak aan bod. Hierdoor is de onderzoeksvraag ontstaan: *Hoe kunnen professionals in Eindhoven aansluiten bij de begeleidingsbehoeften van ex-gedetineerden na vrijlating om recidive te voorkomen?*

Het onderzoek is onderverdeeld in zes hoofdstukken. *Hoofdstuk 1* bestaat uit de probleemanalyse die wordt bekeken vanaf Macro-, Meso- en Microperspectief. Uit deze probleemanalyse komt een probleemstelling en doelstelling voort die leiden tot de hoofdvraag en deelvragen van dit onderzoek. Tot slot vind je in dit hoofdstuk de begripsafbakening waarin de belangrijkste begrippen uit dit onderzoek worden beschreven.

Hoofdstuk 2 van dit onderzoek bestaan uit het theoretische kader. In dit hoofdstuk worden relevante theorieën en inzichten met betrekking tot dit thema beschreven.

Hoofdstuk 3 is het methodehoofdstuk. In dit hoofdstuk wordt de onderzoekspopulatie en de steekproef beschreven. Ook wordt hier toegelicht welke methode er is gebruikt om data te

verzamelen en welk meetinstrument voor het onderzoek is gebruikt. Tot slot komt in dit hoofdstuk de data-analyse aan bod.

In *hoofdstuk 4* worden de resultaten van de interviews gepresenteerd. Deze resultaten geven antwoord op de deelvragen en hoofdvraag die in *hoofdstuk 5* aan bod komen. Hieruit volgt in dit hoofdstuk ook een conclusie, en worden er aanbevelingen gegeven.

Tot slot komt in *hoofdstuk 6* de discussie over de bruikbaarheid en validiteit van dit onderzoek aan bod.

Hoofdstuk 1: Context en probleemschets

Deze scriptie betreft een praktijkonderzoek voor de gemeente Eindhoven, met betrekking tot het verbeteren van de begeleiding van ex-gedetineerden in de gemeente, om terugval te voorkomen. In dit hoofdstuk wordt eerst de probleemanalyse weergegeven, waarna de probleemstelling, doelstelling, en onderzoeksvraag geformuleerd worden. Ten slotte worden de belangrijkste begrippen afgebakend.

1.1 Probleemanalyse

Nadat gedetineerden hun gevangenisstraf hebben uitgezeten zullen zij hun terugkeer gaan maken in de maatschappij, uitzonderingen worden hier buiten beschouwing gelaten. De maatschappij verwacht dat deze ex-gedetineerden niet opnieuw de fout ingaan en nieuwe slachtoffers zullen maken, maar uit recidivecijfers blijkt het tegendeel waar te zijn. Van de langgestraften keert 50% na een jaar terug de gevangenis in en 70% van deze groep keert binnen 5 jaar terug. Onder incidentele daders recidiveert 45% binnen vijf jaar, en onder veelplegers loopt dit zelfs op tot 90-95% (Wartna, Tollenaar, & Essers, 2005). Om dit te voorkomen is er een vorm van nazorg nodig tijdens en na de detentieperiode. Wanneer nazorg ontbreekt verloopt of niet voldoende is, is de maatschappelijke re-integratie van een ex-gedetineerde moeizamer, en is de kans op recidive veel hoger (Moors & Ballogh, 2007).

Wanneer ex-gedetineerden recidiveren, levert dit problemen op landelijk niveau op (macroniveau), maar ook op gemeentelijke niveau (mesoniveau) en natuurlijk voor de ex-gedetineerde zelf (microniveau). Deze problemen worden hieronder geanalyseerd op deze drie niveaus.

Macroniveau betreft de samenleving, de maatschappelijke ontwikkelingen, transities, de wet- en regelgeving en wat er omtrent nazorg geregeld is op landelijk niveau.
Op *mesoniveau* wordt er gekeken naar de gemeente Eindhoven en hoe het beleid met betrekking tot nazorg nu is geregeld, en de knelpunten van dit beleid. Ook andere actoren en organisaties die op regionaal niveau te maken hebben met nazorg komen hier in beeld.
Op *microniveau* wordt er gekeken naar de client en wat zij nodig hebben om niet te recidiveren. Ook wordt hier gekeken naar de sociaal agogen en hun begeleiding.

1.1.1 Ontwikkelingen bij nazorg in Nederland

Per jaar keren er in Nederland tussen de 30.000 en 40.000 gedetineerden terug de samenleving in. Dit zijn allen unieke personen die een vorm van nazorg nodig hebben welke bij hen past (VNG, 2009). Sinds een aantal jaren is ''nazorg'' een veelbewogen onderwerp in Nederland. De vele ontwikkelingen die er zijn geweest in combinatie met kritieken op de ''falende'' nazorg maken dat het onrustig is omtrent dit onderwerp. Voor de staat is nazorg van groot belang omdat dit een belangrijke manier is om de hoge recidivecijfers terug te dringen en de veiligheid in Nederland te waarborgen. De afgelopen jaren heeft de politiek dan ook veel aandacht besteed aan een sluitend nazorgtraject voor ex-gedetineerde burgers. De vele ontwikkelingen op dit terrein hebben ervoor gezorgd dat de taken en verantwoordelijkheden van justitie, gemeenten en andere maatschappelijke organisaties steeds duidelijker werden. Ook lijkt het terugdringen van recidive steeds vaker in verband gebracht te kunnen worden met de juiste nazorg aan ex-gedetineerden (VNG, 2009).

Om een goed beeld te vormen van waar we nu staan omtrent nazorg van ex-gedetineerden, is het belangrijk om de grote ontwikkelingen omtrent Nazorg in beeld te brengen. Wanneer men denkt aan nazorg van ex-gedetineerden, denkt men in eerste instantie vaker aan de reclassering dan aan de

gemeente. Dit is een lange tijd geleden al veranderd. In 2003 heeft toenmalige minister van Justitie, dhr. Donner, besloten dat de nazorg aan ex-gedetineerden om een andere aanpak vraagt. Hij stelde dat gemeenten en maatschappelijke zorginstellingen medeverantwoordelijk zijn bij het terugdringen van recidive. In 2005 zijn deze plannen doorgezet en is er besloten dat de verantwoordelijkheid voor nazorg aan ex-gedetineerden zonder justitiële titel niet meer ligt bij justitie en reclassering, maar bij de gemeenten. De reden hiervoor is het feit dat een gedetineerde na detentie weer inwoner is van een gemeente en een gewone burger is.

Welke organisatie welke taken op zich moet nemen is vastgelegd in het verantwoordelijkheidskader voor de opvang en re-integratie van ex-gedetineerden. Het komt erop neer dat justitie in eerste instantie verantwoordelijk is voor de beginfase en inleiding van de nazorg. Deze ontwikkelingen begonnen ervoor te zorgen dat het accent gelegd werd op het ontwikkelen van een zorgvuldige overdracht vanuit justitie naar de gemeenten en/of maatschappelijke organisaties. De taken- en verantwoordelijkheidsverdeling werden opgenomen in afspraken tussen de ministeries van Justitie en binnenlandse zaken, de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), en het Grotestedenbeleid (G4&G27).

De rollenverdeling tussen justitie en gemeenten heeft ervoor gezorgd dat het DJI in 2005 het Projectbureau Aansluiting Nazorg (PAN) oprichtte voor zowel kort- als langgestraften. PAN is een praktijkgericht project dat moest zorgen voor een sluitende overgang van het gevangeniswezen naar de vrije maatschappij. Daarvoor was het belangrijk dat het DJI nauw ging samenwerken met de gemeenten en maatschappelijke diensten zoals UWV, Zorginstellingen en de penitentiaire inrichtingen centraal.

Ondanks alle ingevoerde beleidsprogramma's blijft nazorg in de uitvoering problemen ondervinden. Omdat nazorg een cruciale factor is om recidive te voorkomen en de maatschappelijke veiligheid te vergroten is er in Juni 2007 een bestuursakkoord gesloten tussen de staat en de VNG. Het bestuursakkoord ''samen aan de slag'' heeft als doel de nazorg van ex-gedetineerden te versterken en te verbreden. De afspraken over taakverdeling en verantwoordelijkheid zijn gemaakt vanuit het Programma Sluitende Aanpak Nazorg (VNG, 2009). De afspraken die hier zijn uitgekomen, zijn vastgelegd in het 'samenwerkingsmodel' dat op 8 juli 2009 ondertekend is door de staatssecretaris van Justitie en de Bestuursvoorzitter van de VNG. Ondanks dat alles goed op papier stond, liepen vele organisaties nog tegen verschillende problemen aan in de uitvoering. Daarom is er in 2011 gekozen om het samenwerkingsmodel te herzien (VNG & VenJ, 2014).

In de jaren daarna zijn gemeenten, PI's en andere maatschappelijke organisaties steeds meer praktijkgericht gaan werken aan de hand van het samenwerkingsmodel. Door met elkaar te spreken, bijeenkomsten te organiseren en de samenwerking te evalueren hebben zij meerdere belangrijke stappen kunnen zetten op het gebied van nazorg.

Om nog meer richting te geven aan de uitvoering van afspraken over re-integratie in de regionale en lokale praktijk en nieuwe knelpunten uit de weg te ruimen is het Samenwerkingsmodel in 2014 nogmaals herzien. Het 'nieuwe' samenwerkingsmodel heeft destijds ook een nieuwe naam gekregen: Convenant re-integratie van ex-gedetineerden. Vanuit het convenant wordt er ondersteuning geboden aan gemeenten, justitie en andere ketenpartners om samen te werken aan de basisprincipes voor re-integratie van justitiabelen (VNG & VenJ, 2014).

De basisprincipes die in orde moeten zijn voor dat een gedetineerde op vrije voeten komt richten zich op 5 leefgebieden: Identiteitsbewijs, huisvesting, inkomen (incl. scholing & dagbesteding), schulden en zorg. Het vermoeden bestaat dat deze basisvoorwaarden criminaliteitscijfers en overlast

in gemeenten kunnen terugdringen (VNG & VenJ, 2014). Dit vermoeden is ontstaan uit de vele onderzoeken die concluderen dat problemen op deze 5 leefgebieden het risico op recidive vergroot. Dit risico is het allergrootst in de eerste 72 uur na ontslag uit detentie. Het beleid omtrent nazorg richt zich nu al jaren op het in orde brengen van deze 5 leefgebieden. Voor veel gedetineerden met meervoudige problemen zal en zijn deze 5 leefgebieden niet voldoende om hun gedrag structureel te veranderen, zoals de doelgroep veelplegers bijvoorbeeld. Voor hen is het noodzakelijk om extra ondersteuning te bieden in de vorm van gedragsinterventies (VNG & VenJ, 2014)

De laatste actuele ontwikkelingen op bestuurlijk niveau betreffen het bestuurlijk akkoord dat op 1 juli 2019 is ondertekend door het Ministerie van VenJ, DJI, reclasseringsorganisaties en de VNG (VenJ, DJI, Reclassering, & VNG, 2019). Dit akkoord moet ervoor zorgen dat er een nog sterkere samenwerking ontstaat tussen bovengenoemde organisaties. Op deze manier kunnen zij samen met de gedetineerden een doelgerichte re-integratie voorbereiden vanaf de eerste dag in detentie. Om dit voor elkaar te krijgen moet de informatie-uitwisseling tussen deze actoren nog beter worden georganiseerd. Informatie uitwisselen gaat bij vele organisaties tegenwoordig moeilijker door de aangescherpte privacywetten en AVG. Om het delen van deze informatie in goede krachten te zetten, is het opgenomen in het wetsvoorstel ''straffen en beschermen''. Door een goede en snelle uitwisseling van informatie is er een grotere kans op recidivereductie, omdat betrokken organisaties direct worden ingelicht en actie kunnen ondernemen. Minder criminaliteit betekent een veiliger Nederland, en veiligheid gaat boven privacy (DJI, 2019).

1.1.2 Nazorg in de gemeente Eindhoven

Om goede nazorg te kunnen bieden aan (ex-)gedetineerden is communicatie, samenwerking en het voeren van regie door gemeenten noodzakelijk. De regierol op de juiste manier invullen is een grote verantwoordelijkheid, omdat het verbindingen ontwikkeld tussen verschillende organisaties op het gebied van nazorg. De regiekaders kunnen bepaald worden door de overheid, met behoud van eigen invulling aan het beleid binnen deze kaders door de gemeenten. Een andere optie is dat gemeenten deze kaders zelf bepalen, en hieraan invulling geven samen met ketenpartners. In deze sectie wordt de probleemanalyse verder uitgewerkt op gemeentelijk en regionaal niveau.

De gemeente Eindhoven telde in 2018 436 (ex)gedetineerden waarvoor zij volgens het beleidskader 2018 een maximale bijdrage van 65.000 euro hebben mogen aanvragen (Dijkhoff, 2018). De regie over de doelgroep ex-gedetineerden is in Eindhoven belegd binnen het Gemeentelijk De-escalatieteam (GDT). Het GDT heeft als primaire taak procesregie op geëscaleerde casuïstiek binnen de volgende aandachtsgebieden:

- Jeugd en gezin
- Dak- en thuislozen
- Radicalisering
- Woonwagenzaken en –beleid
- Ondermijning
- Nazorg ex-gedetineerden
- BIJ (bestuurlijke Informatie Justitiabele)
- Vreemdelingen
- Jeugdgroepen
- Woonoverlast
- High Impact Crimes

Het enige aandachtsgebied waar naast procesregie ook casusregie wordt uitgevoerd is het aandachtsgebied Re-integratie/Nazorg (ex)gedetineerden. De doelstelling op dit aandachtsgebied is

het re-integreren tot het hoogst haalbare van de (ex) gedetineerde, afkomstig uit of woonachtig in de gemeente Eindhoven. Door ex-gedetineerden deel te laten nemen aan de maatschappij via dagbesteding, werk, zorg of een combinatie van voorgenoemde, wordt participatie van de (ex) gedetineerde mogelijk. Dit voorkomt dat er langdurig een beroep gedaan wordt op een uitkering (Participatiewet), bevordert de uitstroom uit de Participatiewet en zorgt ervoor dat de kans op recidive wordt verminderd.

De regiefunctie van de gemeente is voor een deel opgenomen in de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) met als doel dat burgers mee kunnen participeren in de Nederlandse samenleving. Ook ligt deze functie voor een deel in de Wet Werk en Bijstand (WWB) die dient voor inkomensondersteuning en re-integratie in de samenleving. Een andere belangrijke taak van gemeenten is het vergroten van de veiligheid. In het Grote Steden Beleid is opgenomen dat Justitie niet de enige verantwoordelijke partij is om de veiligheid te vergroten. Dit is een taak van alle ketenpartners samen. Omdat een gemeente de regie voert over deze keten hebben zij hier een grote verantwoordelijkheid in.

Een gemeente kan op verschillende niveaus regie voeren. Zij kunnen regie voeren op de uitvoering waarbij ze zich bezighouden met de uitvoerende professionals. Ook kunnen ze regie uitvoeren op bestuurlijk niveau waarbij ze meer bezig zijn met het verbinden van partijen aan gezamenlijke doelen en het versterken van de samenwerking. De gemeente Eindhoven heeft beide vormen van regie uitvoering op zich genomen.

Gemeenten hanteren verschillende manieren van regie uitvoering op de ketensamenwerking. Alle betrokken ketenpartners kunnen bijvoorbeeld deelnemen aan een casusoverleg. Een andere manier is het oprichten van een veiligheidshuis. Vooral de grote steden in Nederland hebben deze al opgericht. In een veiligheidshuis worden alle ketenpartners ''onder een dak'' gezet zodat zij vanuit een gezamenlijke visie en verantwoordelijkheid kunnen handelen. Een andere optie voor de gemeente is de nazorg helemaal of voor een deel uit te besteden aan een andere organisatie, waarbij zij wel zelf de regie blijven voeren (VNG, 2011).

De afgelopen jaren hebben de Nederlandse gemeenten een steeds belangrijkere rol gekregen in het bieden van nazorg aan (ex-)gedetineerde burgers, en dat heeft ertoe geleid dat een sluitende aanpak waarin gemeenten en Justitie samenwerken volop in ontwikkeling is. Een lange tijd hebben de gemeenten de overdracht vanuit DJI als een koude kermis ervaren (Moors & Ballogh, 2007). In de loop der jaren is dit steeds beter geworden door de herzieningen in het beleid. Ondanks dat de overdracht vanuit justitie naar gemeenten erg goed verbeterd is, verloopt dit nog steeds niet altijd vlekkeloos. Dit komt vooral omdat ''justitieland'' en ''gemeenteland'' niet altijd goed op elkaar aansluiten qua einddata van de detentieperiode (F. van den Broek, persoonlijke communicatie, 29 november 2019). Ondanks dat zich nog verschillende problematieken voor doen bij de gemeenten hebben zij de afgelopen drie jaar, vooral in de uitvoering, veel bereikt.

Bij de gemeenten is er één (of meerdere) gemeentelijk contactpersoon nazorg aangewezen. Deze contactpersoon ontvangt informatie over de begin- en einddatum van de detentieperiode. Dit gebeurt op grond van de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens (art. 51c, tweede lid WJSG) (VenJ, DJI, Reclassering, & VNG, 2019). Door deze informatie te verstrekken kan het re-integratieproces samen opgestart worden en worden gesignaleerde knelpunten voor einde van detentie geprobeerd op te lossen. Op deze manier krijgen de betrokken organisaties inzicht in de problemen van de gedetineerden (VNG, 2009).

In 2014 is het ministerie van veiligheid en justitie begonnen met het opstellen van beleidskaders om gemeenten te ondersteunen in het opzetten van trajecten die ex-gedetineerden helpen te re-integreren in de maatschappij. Ieder jaar wordt er een nieuw beleidskader opgesteld die het budget

per gemeente vaststelt. Deze bijdragen worden verdeeld door te kijken naar de uitstroomcijfers van gedetineerden in de jaren daarvoor. Voordat het budget wordt uitgekeerd aan een gemeente moeten zij al trajecten hebben opgesteld volgens de regels van het beleidskader. Het doel van deze beleidskaders is een integrale aanpak te stimuleren op de vijf basisvoorwaarden voor re-integratie (Dijkhoff, 2018).

1.1.3 (Ex-)gedetineerden

In deze sectie wordt de (ex-)gedetineerden besproken, en de actoren die daar direct bij betrokken zijn. Dat een goede re-integratie van (ex-)gedetineerde burgers samenhangt met het terugdringen van recidive is uit verschillende onderzoeken gebleken. Factoren als het ontbreken van werk/inkomen, huisvesting en een deugdelijk sociaal netwerk lijken bij recidive de kans op herhaling te vergroten (Moors & Ballogh, 2007) Het onderzoek van (Vogelvang, Burik, Knaap, & Wartna, 2004)naar de criminogene behoeften onder mannelijke gevangenen in Nederland heeft aangetoond dat het voorkomen van recidive samenhangt met criminogene factoren, zoals psychische stoornissen, drugs- en/of alcoholverslaving, dak- en thuisloosheid, familieproblemen etc.

30 tot 40.000 keer per jaar keren er allen unieke personen na verblijf in detentie terug in de maatschappij. Veel ex-gedetineerden kampen met een of meerdere problemen. Zij hebben bijvoorbeeld geen dak boven hun hoofd, psychiatrische problemen of schulden. Een combinatie van deze problemen komt ook vaak voor. Ook komt het nog vaak voor dat (ex-)gedetineerden geen geldig identiteitsbewijs hebben. Dit zorgt vaak voor de nodige problemen, omdat zij zonder ID niets kunnen aanvragen en dat zorgt voor een belemmering in het traject. De 5 basisvoorzieningen voor re-integratie (onderdak, schulden, zorg, werk/dagbesteding en ID) zijn belangrijk voor het welzijn van (ex-)gedetineerde burgers die terugkeren naar de Nederlandse.

Het DJI is een analyse gestart naar de screeningsdocumenten die worden afgenomen door Mt'ers. Hieruit is gebleken dat gedetineerden op alle 5 leefgebieden problemen ondervinden.

- Huisvesting 30%
- ID-bewijs 22%
- 8% zorgvraag en zorgprobleem (verslaving, psychiatrisch of medisch)
- 40% werk
- 60% schulden

Een ander opmerkelijke uitkomst is dat 75% van de gedetineerden aan heeft gegeven behoefte te hebben aan zorgcontact (nazorg of begeleiding). Dit komt doordat de 5 basisbehoeften zeker cruciaal zijn om het leven van een gedetineerde te verbeteren, maar dit kan er niet altijd voor zorgen dat hun gedrag structureel zal veranderen (VNG, 2011).

Voordat Nazorg van toepassing is moet een burger natuurlijk eerst een strafbaar feit hebben gepleegd of daarvan verdacht worden. Nadat een verdachte wordt aangehouden wordt kan in verzekering stelling volgen voor min. 3 tot max. 6 dagen. Daarna wordt de verdachte voorgeleid aan de rechter-commissaris die kan beslissen dat hij/zij in bewaring wordt gesteld. Na de inbewaringstelling van maximaal 14 dagen gaat dit over in gevangenhouding dat maximaal 90 dagen mag duren. Wanneer een verdachte schuldig wordt bevonden volgt er een vonnis dat bepaalt dat er een gevangenisstraf moet worden uitgezeten en voor hoelang dit zal zijn. Bij binnenkomst in de PI komt de veroordeelde eerst binnen in de zogenaamde ''badafdeling'' (vroeger ging men hier daadwerkelijk in bad). De badmeester fouilleert de gedetineerde op verboden voorwerpen en neemt hier alle persoonlijke bezittingen in bewaring. Dan wordt gedetineerde ingeschreven in de bevolkingsadministratie en volgt er een intake bij de medische dienst. Vervolgens wordt de

gedetineerden op de afdeling geplaatst, en worden aan hem de huisregels uitgelegd door een Penitentiaire Inrichtingswerkers (PIW'ers). Binnen 10 werkdagen wordt de gedetineerde gescreend door een Medewerker Maatschappelijke Dienstverlening. Op dit punt worden de problematieken van de gedetineerde in het basisdocument nazorg vastgelegd, en wordt er gekeken naar welke gemeente de gedetineerde zal terugkeren. Het basisdocument nazorg wordt vervolgens opgestuurd naar de gemeentelijke contactpersoon die op dat moment van toepassing is. Het nazorgtraject wordt dan zo snel mogelijk in gang gezet, indien nodig.

De meeste organisaties die te maken hebben met (ex-)gedetineerden zijn met de jaren steeds meer gaan werken met de levensloopbenadering. De tijd in de detentie wordt dan vooral gezien als een onderdeel van een ''levensloop. Het verblijf in de gevangenis is '' een door de rechtsgang noodzakelijke interventie'. Deze zou de ingezette interventies die al liepen bijvoorbeeld een uitkering, of een woning zo min mogelijk moeten onderbreken. De perioden voor, tijden en na detentie worden hier als een geheel gezien en niet meer afzonderlijk van elkaar. Binnen de PI's worden de dagprogramma's dan ook zo ingericht dat re-integratie in de samenleving centraal staat (VNG, 2009).

Om een goede re-integratie in de samenleving mogelijk te maken zijn er professionals nodig die ex-gedetineerden begeleiden. Deze professionals komen vaak vanuit verschillende organisaties met verschillende functies en vormen van begeleiding. Een begeleider die werkt vanuit gedwongen kader zoals een reclasseringswerker of PIW-er, zal een andere begeleiding bieden dan bijvoorbeeld een generalist of een maatschappelijk werker. Vaak hebben ex-gedetineerden dan ook te maken met verschillende begeleiders vanuit verschillende organisaties wat voor frustratie en onduidelijkheid kan leiden. Ook professionals zelf lopen dagelijks aan tegen knelpunten die hen belemmeren in hun werkzaamheden. Knelpunten op het gebied van begeleiden zoals agressie, motiveren en grenzen aangeven komen af en toe wel eens voor. Waar professionals vooral tegen aan lopen is het systeem. De 5 belangrijkste basisprincipes zijn bijna niet op korte termijn te realiseren. Daardoor komt het nog vaak voor dat een gedetineerde na detentie op straat komt te staan, zonder inkomen. Ook komen gedetineerden nog vaak vrij met een hele berg aan schulden, wat ook voor de nodige demotivatie zorgt. Deze factoren zorgen in vele gevallen voor een terugval in oud crimineel gedrag (Maanen, 2019)

1.1.4 Conclusie

Bijna de helft van de ex-gedetineerden (47%) gaat na twee jaar alweer de fout in. Een (ex-)gedetineerde blijft natuurlijk zelf verantwoordelijk om niet opnieuw dezelfde fouten te maken. Maar vaak hebben zij dat extra zetje nodig om voor betere omstandigheden waarin zij wel helder kunnen nadenken. Nazorg voor ex-gedetineerden is daarom cruciaal om recidivecijfers terug te dringen. Nazorg in Nederland zoals het er nu uitziet zet zich vooral in op de 5 basisvoorwaarden: identiteitsbewijs, werk en inkomen, huisvesting, schulden en zorg. In 2017 concludeerde de Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming dat meer dan de helft van de gedetineerden deze nazorg niet ontvangt. Dit probleem komt vooral naar voren bij de kortgestraften, omdat zij te kort zitten om hen de juiste begeleiding te geven. Juist deze mensen hebben vaak wel nazorg nodig omdat zij vaak kampen met Multi problematiek. Deze groep keert dan ook zo een vijf keer per jaar terug (Loosdregt, 2019).

De 5 basisvoorzieningen zijn cruciaal om een basis te leggen, maar voor veel gedetineerden is dit alleen niet genoeg om hun gedrag structureel te veranderen. Ondanks dat het bij veel gedetineerden wel lukt om de basisvoorwaarden op orde te brengen, blijven ook zij terugkomen in de gevangenissen. Om een goede re-integratie te maken in de samenleving is steun van een of meerdere hulpverleners hard nodig. Hulpverleners brengen een bepaalde structuur bij ex-

gedetineerde en regelen samen met hen wat nodig is op dat moment. Praktische zaken regelen blijft voor hulpverleners nog steeds een probleem door de lange wachttijden en de wetten die hieraan vasthangen.

1.2 Probleemstelling (+ verificatie)

Ondanks de vele theorieën en mogelijke verklaringen voor recidive in ex-gedetineerden, kampt de gemeente Eindhoven nog steeds met een te hoog percentage recidive. Om de veiligheid in de gemeente te verhogen en om aan ex-gedetineerden betere hulp te kunnen bieden, wil de gemeente graag haar begeleiding richting ex-gedetineerden verbeteren. Echter, de gemeente heeft niet duidelijk in beeld op welk gebied momenteel vooral verbetering nodig is vanuit de begeleiders evenals de ex-gedetineerden zelf. Omdat deze kennis niet beschikbaar is, kan de gemeente nog geen concrete stappen ondernemen om het begeleidingstraject te verbeteren.

Verificatie in de praktijk

Het geschetste probleem is geverifieerd in de praktijk door verschillende hulpverleners te spreken met de moeilijkheden die zich bevinden rondom nazorg. Zowel in de samenwerking met ketenpartners, de afhankelijkheid die men van elkaar heeft, financiële middelen als de niet altijd goede aansluiting van justitieland en gemeenteland. Bij het project Bijdehand van het Rode Kruis waar ik mijn jaarstage heb afgerond, heb ik gesproken met meerdere ex-gedetineerden. Zij gaven aan dat ze zoveel verschillende hulpverleners om zich heen hadden, maar niemand die hen echt aan de hand neemt en ze de weg wijst. Ze verdwalen als het ware als ze de wereld weer inlopen na vrijlating. Hun eigen krachten en verantwoordelijkheid nemen zijn vaak ook ver weggezakt, omdat zij geen perspectief meer kunnen zien door schulden, het niet krijgen van een baan (justitieel verleden), maar ook vaak door psychische problemen. De gemeente Eindhoven zet nu al in vele gevallen een persoonsgerichte aanpak op in een vroeg stadium. De resultaten die hieruit komen zijn dan ook erg goed. Omdat iedere gedetineerde anders is, en andere behoeften heeft is het belangrijk om hier aandacht aan te besteden.

1.3 Onderzoeksdoelstelling

Het doel van het onderzoek is om voor het Gemeentelijk de-escalatie team Eindhoven inzichten te verschaffen over de factoren tijdens de begeleiding die bijdragen aan recidive en herstel, en in de benodigdheden die zowel hulpverleners als ex-gedetineerden hebben tijdens deze begeleiding. Aan de hand van deze kennis kunnen professionals van de gemeente Eindhoven beter aansluiten op de begeleidingsbehoeften van (ex-)gedetineerden, waardoor de kans op recidive minder wordt en Eindhoven veiliger wordt. Met deze kennis worden in dit onderzoeksrapport aanbevelingen geschreven voor de professionals van het Gemeentelijk de-escalatie team Eindhoven waarmee zij in staat zijn om ex-gedetineerden zo op te vangen na vrijlating dat de kans op recidiveren minder wordt.

1.4 Hoofdvraag en deelvragen

Hoofdvraag: Hoe kunnen professionals in Eindhoven aansluiten bij de begeleidingsbehoeften van ex-gedetineerden na vrijlating om recidive te voorkomen?

Deelvraag 1: Welke risicofactoren en signalen gebruiken begeleiders om recidive te voorspellen?

Deelvraag 2: Welke bevorderende en belemmerende factoren spelen nu een rol in de begeleiding?

Deelvraag 3: Welke begeleiding is volgens ex-gedetineerden nodig om recidive te voorkomen?

Deelvraag 4: Wat hebben begeleiders nodig om recidive bij ex-gedetineerden te voorkomen?

1.5 Begripsafbakening

Er wordt afgebakend naar alleen volwassen, mannelijke ex-gedetineerden, omdat dit volgens de literatuur (Jennissen, 2009) de groep is die het vaakst in herhaling vervalt en schade aan de maatschappij berokkent. Verder is alleen gekeken naar ex-gedetineerden die burgers van de Gemeente Eindhoven zijn.

Hieronder staan de belangrijkste vaktermen die in deze scriptie benoemd worden, kort gedefinieerd:

Begeleiding: Begeleiding is de hulp die men krijgt bij bepaalde taken, dus de taken worden niet overgenomen. In dit onderzoek wordt er met begeleiding bedoeld: de ondersteuning aan ex-gedetineerden bij bepaalde taken door een hulpverlener/of professional, in dit geval de begeleider.

Hulpverlener/ professional: Met professionals of hulpverleners worden in de context van deze scriptie diegenen bedoeld, die op een vakkundige wijze en in samenwerking met de Gemeente Eindhoven begeleiding bieden aan ex-gedetineerden.

Ex-gedetineerde: Een ex-gedetineerde is hierbij iemand die minimaal een keer in een penitentiaire inrichting (PI) in Nederland of in het buitenland heeft verbleven.

Nazorg: Nazorg is het professionele zorgtraject die geleverd wordt door deze hulpverleners tijdens en na detentie om op een goede manier te re-integreren in de maatschappij en om recidive te voorkomen.

Recidive: Recidiveren is het in herhaling vallen van criminele activiteiten, waarbij de ex-gedetineerde voor de tweede of meerdere keer in de penitentiaire inrichting terecht komt. Hij/zij wordt dan ook wel recidive genoemd.

PI: Penitentiaire inrichting, een gevangenis of huis van bewaring

Risicofactoren: Risicofactoren zijn factoren (gedragingen, omstandigheden of kenmerken) die (in dit onderzoek) criminaliteit of een kans op herhaling van criminaliteit voorspellen. Risicofactoren vergroten de kans dat criminaliteit of herhaling van criminele activiteiten voorkomen binnen een bepaalde populatie.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

in het hoofdstuk theoretisch kader zijn relevantie theorieën, modellen en inzichten verzameld. Deze theorieën zullen gebruikt worden om de resultaten uit dit kwalitatieve onderzoek te onderbouwen. Door de jaren heen zijn er verschillende theorieën ontwikkeld om crimineel gedrag te verklaren. Er bestaan theorieën die uitgaan van biologische factoren en van sociale omgevingsfactoren. Geen van deze theorieën is de juiste, dit is voor ieder individu anders. Vaak kan men meerdere theorieën op een individu toepassen. In dit theoretisch kader komen vooral theorieën voor die inzichten geven over het feit dat veel ex-gedetineerden recidiveren. Met deze kennis kan men preventief signaleren op recidive. Verder worden er in dit theoretisch kader theorieën en inzichten beschreven over het doel van detentie, en de gevolgen die dit heeft op ex-gedetineerden. Deze inzichten dragen voor professionals bij aan de ''schade'' die een gedetineerde kan oplopen tijdens detentie wat ook de kans op recidive kan verhogen. Tot slot worden er theorieën gedeeld over de nazorg van ex-gedetineerden.

2.1 Dual taxonomy model

Terrie Moffit (Moffitt, 1993) onderscheid twee typen daders in het Dual Taxonomy model: de life-course-persistent groep en de adolescence-limited groep. De twee daders die we van elkaar kunnen onderscheiden zijn degenen die in hun kindertijd al antisociaal gedrag vertonen, en zich onder invloed van lange-termijn factoren ontwikkelt tot chronisch crimineel of recidive. Zij blijven terugvallen in hun oude criminele gedrag. Dit wordt ook wel life-course-persistent (of ook Childhood-onset of early-starter) genoemd. De andere dader is degene waarbij antisociaal gedrag begint in de puberteit of adolescentie onder invloed van de korte-termijn factoren. Zij stoppen hier vaak mee rond de overgang naar de volwassenheid. Dit wordt de Adolescence-onset genoemd. In de Dual taxonomy model van Moffit worden deze daders life-course-persistent delinquenten en adolescence-limited delinquenten genoemd.

Deze twee typen daders zij van elkaar gescheiden, omdat de leeftijd waarop iemand delinquent gedrag begint te vertonen waarschijnlijk de belangrijkste voorspeller is van antisociaal gedrag in de toekomst. Hoe eerder iemand namelijk begint met het vertonen van antisociaal gedrag, des te groter de kans is dat deze persoon later vaker en in ernstigere mate delinquent gedrag zal vertonen. (Moffit, 1993). Dit model wordt behandeld in dit theoretische kader, omdat de daderkenmerken belangrijk zijn voor de nazorgbehandeling.

De life-course-persistent **(LCP)** is de eerste en de kleinste groep. Deze delinquenten beginnen op erg jonge leeftijd al antisociaal gedrag te vertonen. Deze jonge kinderen vertonen vaak al vroeg probleemgedrag, en door de aanwezigheid van bepaalde risicofactoren in de omgeving wordt dit gedrag verergert. Vaak hebben deze jongeren cognitieve problemen of/en een problematisch impulsief temperament. Door de lange termijn risicofactoren in de omgeving van een kind kan dit versterkt worden, en dat uit zich dan in delinquent gedrag. Deze risicofactoren kunnen liggen aan de wijk, armoede, opvoeding en conflicten thuis. Al deze omgevingsfactoren in combinatie met de individuele risicofactoren ontwikkelen zich tot een (gewelddadige) dader die meer kans heeft om vanaf jonge leeftijd vaker delicten te plegen, en ook om na de adolescentie hier nog mee door te gaan.

De adolescence-limited (**AL**) is de tweede groep in het Dual-taxonomy van Moffit (1993) Onder de groep vallen jeugdige delinquenten die tijdens hun adolescentie beginnen met het plegen van delicten (Moffitt, 1993). Dit wordt ook wel de late groep genoemd. Deze jongeren hebben voor het begin van hun adolescentie een normale ontwikkeling doorgemaakt, waardoor de kans veel groter is

dat hun delinquent gedrag af zal nemen of dat zij helemaal geen recidive zullen worden (Moffitt, 1993).

2.2 Aangeleerd gedrag theorie

De aangeleerd gedrag theorie is geïntroduceerd door de Amerikaanse socioloog Edwin Sutherland (1947). Volgens Sutherland wordt crimineel gedrag aangeleerd door de omgeving. Het is daarom belangrijk om deze theorie te behandelen in dit theoretische kader.

Sutherland stelt dat er een grote kans is dat jongeren crimineel gedrag overnemen wanneer zij opgroeien in een crimineel milieu of omgaan met andere jongeren die zich al schuldig maken aan crimineel gedrag (Elchardus, Spruyt, & Vanroelen, 2014). Grote risicofactoren hierin zijn het gezin, de familie, de buurt, en de vriendengroep. Sutherland is tot deze conclusie gekomen door een lange tijd achterstandswijken te observeren waarin veel criminaliteit voorkomt. Volgens Sutherland zijn er geen verschillen tussen criminelen en niet criminelen, alleen hebben ze het verkeerde gedrag aangeleerd om hun gestelde doelen te bereiken. Wanneer een ex-gedetineerde terugkomt in dit milieu is de kans op herhaling ook groter. In dit geval bereik je niet veel met nazorg. Een andere theorie van Sutherland is de ''witteboordencriminaliteit'' waarin hij verklaart dat ''criminelen'' uit de hogere klasse in de samenleving zich schuldig maken aan delicten zoals belastingfraude, verduistering, oplichting en vervalsing in geschrifte. Hoewel deze delicten vaak over zeer grote bedragen gaan, wekken ze in de samenleving niet dezelfde angst en verontwaardiging als delicten die vaker door de lagere klassen worden gepleegd zoals een overval of een drugsdeal. De witteboordencriminelen staan in de meeste gevallen ook anders tegenover het Recht. Zij zijn doorgaans beter opgeleid, behoren dikwijls tot dezelfde sociale klasse als de rechters en kunnen zich talentvolle en ervaren advocaten veroorloven die alle mogelijkheden van een procedure eruit kunnen halen. De vormen van witteboordencriminaliteit zijn daarnaast ook nog eens slechter zichtbaar en daardoor minder goed op te sporen. Wanneer een witteboordencrimineel toch wordt veroordeeld, dan is er qua nazorg vaak niet heel veel nodig. Zij hebben meestal een welvarend sociaal netwerk waar zij op terug kunnen vallen (Elchardus, Spruyt, & Vanroelen, 2014).

2.3 Ettiketeringstheorie

De Etiketteringstheorie is geïntroduceerd door de Amerikaanse socioloog Howard Becker (1963), en stelt dat mensen negatief beoordeeld worden wanneer zij tegen de normen of verwachtingen in handelen (Keulartz, 1987). Groepen die in een sociaal zwakke positie staan of deel uitmaken van een achtergestelde minderheidsgroep zoeken vaak naar status compensatie. Door middel van afwijkend of crimineel gedrag streven zij naar een bepaalde status en respect ter compensatie van hun lage sociale positie. De persoon die crimineel gedrag vertoont krijgt door de samenleving een etiket opgeplakt: ''Asociaal, crimineel etc.'' Deze etiketten of reputaties kunnen verschillende gevolgen hebben. De personen die de reputatie van de geëtiketteerde persoon kennen gaan zijn/haar gedrag beter in de gaten houden. Door het etiket kunnen zij het gedrag van deze persoon sneller negatief gaan interpreteren. Deze persoon kan in hun ogen niet veel meer goed doen. Een ander gevolg is dat de persoon die het etiket heeft gekregen op een gegeven moment ook een zelfbeeld ontwikkelt dat past bij de negatieve oordelen van anderen. Men denkt vaak over zichzelf wat anderen van hen denken en maken dit beeld zich eigen. Door het internaliseren van deze negatieve verwachtingen gaat de geëtiketteerde persoon ernaar handelen en maakt ''de etiketten'' uiteindelijk waar (Elchardus, Spruyt, & Vanroelen, 2014).

Het etiket dat ex-gedetineerden krijgen in de samenleving lijdt dikwijls af tot afwijzing. Een voorbeeld hiervan is het vinden van werk. Door deze afwijzing en het feit dat een ex-gedetineerden deze verwachtingen internaliseert maakt de kans op recidive groter. Voor een professional is het dan ook belangrijk om dit goed in de gaten te houden. Een etiket kan ook een hele andere kant op werken. Wanneer een ex-gedetineerde in zijn eigen ''criminele'' omgeving wordt gelabeld als ''held'' ''grote man'' etc. kan dit bevorderend werken in herhalingsgedrag. Wanneer een (ex-)gedetineerde merkt dat zijn criminele gedragingen juist respect opleveren zowel binnen als buiten de gevangenis, kan hij zijn label met trots dragen en zich hierna blijven gedragen (Elchardus, Spruyt, & Vanroelen, 2014).

2.4 Sociale bindingstheorie

De sociale bindingstheorie van Travis Hirschi (Hirschi, 1969) stelt dat de mens van nature geneigd is om asociaal gedrag te vertonen. Door middel van positieve bindingen met bijvoorbeeld school, ouders, de maatschappij etc. kan dit gedrag voorkomen of verminderd worden. Door het voorkomen van asociaal gedrag, voorkomt men ook crimineel gedrag en wordt de kans op belanden in het criminele circuit kleiner. Door middel van nazorg kan een ex-gedetineerde ook bindingen creëren waardoor de kans op recidive kleiner wordt (mens en samenleving, 2012).

De vier bindingselementen zijn:
* Attachment. Bindingen met de persoonlijke levenssfeer, zoals vriendschappen en verkering.
* Commitment. Het afwegen van de risico's die de misdaad met zich meebrengen.
* Involvement. Een misdaad plegen kost tijd en energie. Mensen met veel hobby's hebben dus minder tijd voor misdaden.
* Belief. Het geweten.

2.5 Anomietheorie

De Anomietheorie van Merton stelt dat het een normaal verschijnsel is om bepaalde doelen te behalen in een samenleving, bijvoorbeeld een huis met tuin of een mooie auto kopen. Er zijn verschillende manieren om deze doelen te bereiken door bijvoorbeeld zijn best te doen op school, een goede baan, sparen etc. Voor sommige mensen vertonen de paden die leiden tot bepaalde doelen anomie oftewel een gebrek aan samenhang. Bepaalde mensen maken zich de doelen wel eigen, maar hebben geen toegang tot de middelen om deze doelen te bereiken. De norm die een bepaalde samenleving heeft om enerzijds een bepaalde vorm van succes te behalen en anderzijds legale middelen verkrijgen om dit succes na te streven is in sommige gevallen tegenstrijdig met elkaar wat leidt tot anomie. Volgens Merton hebben mensen die zich in deze situaties bevinden een grotere kans om deze doelen te behalen door criminelen middelen te gebruiken en eventueel te blijven gebruiken wanneer de situatie er niet beter op wordt (Elchardus, Spruyt, & Vanroelen, 2014).

2.6 Doel van detentie

Een vrijheidsbenemende straf is de zwaarste straf die men kan krijgen in Nederland. Als gedetineerde word je meestal geplaatst in een penitentiaire inrichting (PI): dit zijn de gevangenissen en huizen van bewaring. Naast deze PI's kennen we in Nederland ook speciale detentie vormen speciale inrichtingen voor bijzondere groepen. Een speciale inrichting is bijvoorbeeld de Inrichting voor Stelselmatige Daders (ISD), ook kan men in extramurale detentie zitten oftewel een gevangenisstraf buiten de muren (DJI, z.d.).

Een vrijheidsbenemende straf heeft 3 doelen namelijk: vergelding, het verhogen van de veiligheid in de samenleving en herhaling voorkomen. Door middel van vergelding laat de samenleving zien dat het overtreden van wetten en regels niet getolereerd wordt. Daarnaast is het veiliger voor de

samenleving wanneer een dader geen bedreiging meer vormt, omdat hij in detentie zit. Het belangrijkste doel van de drie is het voorkomen van recidive. Inrichtingen bieden daarom in de meeste gevallen structuur, begeleiding en praktische vaardigheden aan, zodat gedetineerden zo goed mogelijk terugkeren in de maatschappij (DJI, z.d.).

2.7 Detentieschade

Het verblijven in detentie zorgt in vele gevallen voor negatieve gevolgen voor een gedetineerde. Dit wordt ook wel detentieschade genoemd: Het verliezen van werk, inkomen en huisvesting. Ook krijgt een gedetineerde een strafblad wat de kans op werk na detentie een stuk kleiner maakt. Vrijheidsberoving doet ook veel met een persoon, de eenzaamheid en het sociaal isolement kunnen iemand beschadigen. Het is een volledige verstoring van je sociale leven.

In de gevangenis begeeft men zich in een situatie van totale afhankelijkheid, dit kan grote schade richten aan het gevoel van zelfredzaamheid van een gedetineerden. In de gevangenis krijgt men een nummer, waardoor men zich ook zo gaat voelen.

Daarnaast wordt ook de gevoelswereld van een gedetineerde totaal verstoord doordat hij weg wordt gehaald uit al zijn sociale levensruimten. Verschillende rollen zoals: collega, vader, echtgenoot, buur kan men niet verder vervullen. Na een lange tijd in de gevangenis te hebben gezeten zijn de emotionele en relationele vaardigheden vaak zo beschadigd dat het moeilijk wordt om deze banden te onderhouden of nieuwe banden aan te gaan.

De schade die detentie kan aanrichten kan ook nog jarenlang na vrijlating blijven nawerken. De overheid probeert op verschillende manieren om deze detentieschade te beperken door bijvoorbeeld re-integratietrajecten, of vaardigheden aan te bieden. Echter, iemand die lange tijd of veelvuldig uit de samenleving wordt verwijderd zal hoe dan ook moeite hebben met het normaal kunnen functioneren in de maatschappij. Dit is in veel gevallen ook een reden voor recidive (Binnen de muren, z.d.).

2.8 5 leefgebieden en het 72 uur-principe

De hedendaagse nazorg richt zich op het principe dat de situatie van een ex-gedetineerde gestabiliseerd dient te worden op 5 leefgebieden: Identiteitsbewijs, huisvesting, inkomen (incl. scholing & dagbesteding), schulden en zorg. Om deze principe van nazorg goed te kunnen bewerkstelligen voeren de gemeente de regie op nazorg, en voeren bepaalde organisaties binnen een gemeente de nazorg uit in de praktijk. Op deze manier kunnen organisaties in goed overleg met de gemeenten een aanpak op maat inrichten voor ex-gedetineerden. Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat nazorg succesvol blijkt wanneer deze snel in werking wordt gezet. Onderzoeken tonen aan dat een ex-gedetineerde in de eerste 72 uur na vrijlating de grootste kans hebben op een terugval. Dit betekent dus ook dat er minder kans is op recidive wanneer nazorg in de eerste 72 uur wordt geboden. Om zoveel mogelijk praktische zaken uit de 5 leefgebieden te kunnen regelen in deze eerste 72 uur, is het belangrijk dat de nazorg al begint wanneer iemand net in detentie zit (van Hattum, et al., 2010).

2.9 Conclusie

Van de besproken modellen die bijdragen aan het veroorzaken van recidive, zijn de volgende modellen meegenomen bij het vormgeven van het onderzoek: de etiketteringstheorie, dual taxonomy model, en anomietheorie.

Van de etikettingstheorie is meegenomen dat het opgeplakt krijgen van een etiket ervoor kan zorgen dat ex-gedetineerden in de samenwerking minder opgenomen worden, omdat dit mogelijk een reden voor recidive zou kunnen zijn. Van de dual taxonomy model is meegenomen dat er twee typen daders zijn, die beiden verschillende onderliggende redenen hebben voor misdaad, omdat dit voor begeleiders belangrijk kan zijn in het toepassen van de juiste begeleiding. Van de anomietheorie is meegenomen dat als oorzaken voor het vertonen van recidive het gemakkelijk behalen van bepaalde doelen in het leven zoals een mooi huis, veel geld, luxe auto etc.

Hoofdstuk 3: Methoden

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van kwalitatief onderzoek, waarbij semi-gestructureerde interviews uitgevoerd zijn. Semi-gestructureerde interviews zijn geschikt om dieper op het antwoord van een respondent in te gaan. Er zijn voor het interview algemene vragen opgesteld, maar daar kan tijdens een semi-gestructureerd interview ook van afgeweken worden (Boeije, 2012). In dit hoofdstuk worden de onderzoeksmethoden van het onderzoek uiteengezet.

3.1 Onderzoekspopulatie en steekproef

In dit onderzoek zijn interviews gehouden met twee onderzoekspopulaties: hulpverleners (betrokken bij ex-gedetineerden) en ex-gedetineerden. Op deze manier werden twee verschillende perspectieven betrokken bij het onderzoek, waardoor de resultaten van het onderzoek meer betrouwbaar worden (Boeije, 2012). Om deze onderzoekspopulaties goed te kunnen vergelijken, zijn 6 hulpverleners en 4 ex-gedetineerden geïnterviewd voor beide groepen.

Er werken binnen de Gemeente Eindhoven vele hulpverleners in verschillende organisaties. Binnen deze groep hulpverleners is geselecteerd op de zeven organisaties waarmee Gemeente Eindhoven het meeste samenwerkt op gebied van hulp aan ex-gedetineerden. Bij elk van deze organisaties is geselecteerd op de contactpersoon voor nazorg ex-gedetineerden met de Gemeente Eindhoven, omdat zij veel professionele ervaring hebben met de doelgroep en persoonlijk al jaren met de doelgroep werken. In totaal zijn 3 mannen en 4 vrouwen geïnterviewd, hierdoor was de steekproef een goede afspiegeling van de werkelijke populatie hulpverleners (Baarda, et al., 2013), omdat hier bij deze doelgroep ongeveer evenveel mannen als vrouwen werken (Baarda, et al., 2013). Alle geïnterviewden waren boven de 30 en onder de 50, en hadden minimaal 5 jaar ervaring met de doelgroep (zie tabel 1). In de tabel zijn de organisatie namen verwijderd om de anonimiteit van de betrokkenen te waarborgen.

Tabel 1. Overzicht onderzoekspopulatie hulpverleners

ID	Geslacht	Leeftijd	Functie	Achtergrond	Ervaring
H1	Vrouw	30-40	Regisseur team x	SPW/SPH	10
H2	Vrouw	40-50	Forensisch Casemanager	pedagogiek	17 Jaar
H3	Man	50-60	Coördinator	Psychiatrisch verpleegkundige	25 jaar
H4	man	30-40	Outreachend werker	SPW (psychiatrie)	14 jaar
H5	Man	40-50	Outreachend werker	Maatschappelijk werk/psychopathologie	11 jaar

H6	Vrouw	20-30	Toezichthouder (elektronische controle)	Sociaal Juridische dienstverlening.	6,5

Omdat de doelgroep ex-gedetineerd een vrij brede populatie is binnen de gemeente Eindhoven, is binnen deze ex-gedetineerden afgebakend op volwassen mannen die nazorg hebben ontvangen van zowel de gemeente als reclassering. Dit is namelijk volgens onderzoek de doelgroep die het vaakst recidiveren, en bevinden zich ook de mensen met de meest ernstige problemen (mondeling Frank van de broek, 29-11-2019). De populatie volwassen mannen binnen de doelgroep is 436. Vanuit het gemeentelijk de-escalatie team zijn ex-gedetineerden voorgedragen die eventueel wilden meewerken. Helaas duurde het vinden van geschikte kandidaten te lang, waardoor de populatie is aangevuld met ex-gedetineerden binnen Gemeente Eindhoven uit het eigen netwerk. In totaal zijn 4 volwassen mannen geïnterviewd in de leeftijdscategorie van 20 tot 60 (zie tabel 2). Deze mensen zaten ongeveer 4 maanden tot 3 jaar tijd gedetineerd.

Tabel 2. Overzicht onderzoekspopulatie Ex-gedetineerden			
ID	Leeftijd	Organisatie	Duur van detentie
E1	50-60	Pilot 72 uur	2 jaar
E2	40-50	Door/reclassering/gemeente	3 jaar
E3	30-40	''Draaideur'' grijpt iedere keer mis, telkens voor korte duur	4 maanden
E4	20-30	gemeente	9 maanden

3.2 Dataverzamelingsmethode

Hulpverleners zijn in eerste instantie persoonlijk aangesproken tijdens rondetafelgesprekken (multidisciplinair overleg over casestudies) met Gemeente Eindhoven. Vooraf aan de interviews met hulpverleners is ook een herinnering via e-mail gestuurd met hierbij een topiclijst, zodat hulpverleners zich beter konden voorbereiden en meer gericht antwoord konden geven op de vragen. Hierdoor ging de betrouwbaarheid van de interviews omhoog (Boeije, 2012).

De interviews zijn voornamelijk op het kantoor van de hulpverlener zelf afgenomen. Een enkele hulpverlener kwam naar het kantoor van de gemeente voor het interview. Ex-gedetineerden zijn telefonisch gecontacteerd, door een geïnterviewde hulpverlener die een kandidaat had om mee te werken, of door persoonlijk te bellen. Twee ex-gedetineerden zijn geïnterviewd door de onderzoeker alleen, terwijl bij twee andere interviews met ex-gedetineerden een extra persoon aanwezig was. Twee van deze interviews zijn in een publieke setting (restaurant) gehouden.

De interviews duurden allemaal ongeveer een uur, en verliepen op geheel vrijwillige basis zonder daarbij verdere voordelen op te leveren voor geïnterviewden. Het werd aan ex-gedetineerden

duidelijk gemaakt dat de interviews niets te maken hadden met de Gemeente Eindhoven en geen invloed zouden hebben op hun traject op hun financiering. Hierdoor konden geïnterviewden zonder zorgen zowel positieve als negatieve aspecten van het begeleidingstraject benoemen, en werden de interviews meer valide (Baarda, et al., 2013). Alle interviews zijn opgenomen met een app op de smartphone en daarna getranscribeerd.

Voorafgaand aan de gesprekken, zijn alle geïnterviewden geïnformeerd over het onderwerp van het onderzoek en dat het gehouden worden in het kader van een afstudeeropdracht. Hierna hebben alle geïnterviewden een consent form getekend, en toestemming gegeven dat het geanonimiseerde interview gebruikt mag worden voor het afstudeeronderzoek, en de informatie op hbo-kennisbank opgenomen mag worden (zie bijlage 1). Ook is hierbij toestemming gegeven voor het opnemen van het onderzoek. Alle persoonsgegevens zijn verwijderd uit deze scriptie en de bijlagen, en de opnames zelf worden vernietigd na het behalen van de scriptie. Alle geïnterviewden krijgen de optie om een kopie van de afstudeerscriptie te ontvangen.

3.3 Meetinstrument

Er zijn verschillende interviews gebruikt voor hulpverleners en ex-gedetineerden. Voor beide groepen zijn aan het begin van de interviewde de definities van de doelgroep en van de werkzaamheden gegeven, om te zorgen dat alle geïnterviewden het over hetzelfde hadden. Hierdoor werden de interviews meer valide (Baarda, et al., 2013).

Interviews met hulpverleners zijn gebaseerd op het "dual taxanomy model van Moffit" (Moffitt, 1993) en "de etiketteringstheorie" (Elchardus, Spruyt, & Vanroelen, 2014).

Voor de hulpverleners, zijn de volgende topics gebruikt:

- **1. Intro Inleiding onderwerp.** Hierbij werd het doel van het onderzoek besproken het informed consent formulier ingevuld.
- **2. Algemene informatie.** Hierbij werd algemene informatie gevraagd, zoals de functie, aantal jaren ervaring, en werd gevraagd wat hun doelgroep en werkzaamheden precies waren.
- **3. Beeldvorming doelgroep.** Dit topic vroeg naar de ervaring die hulpverleners hebben met recidivisten, en hoe zij de nazorg of re-integratie van de doelgroep zien. Ook is gevraagd welke ex-gedetineerden volgens de hulpverlener de meeste kans hebben om in herhaling te vervallen, en welke kenmerken hiervoor typerend zijn.
- **4. Landelijk beleid.** In dit topic is gevraagd naar knelpunten in het landelijke beleid, en de manier waarop dit tot uiting komt in de organisatie van de hulpverlener, en bij de begeleiding van cliënten.
- **5. Oorzaken.** Na het beleid, is in dit topic ingezoomd op oorzaken in deze individuen en (persoonlijke en maatschappelijke) omgevingsfactoren die samenhangen met het vertonen van crimineel gedrag. Ook is gevraagd naar eigenschappen en capaciteiten die crimineel gedrag verminderen. Gebaseerd op het dual taxonomy model is gevraagd of hulpverleners het verschil kunnen zien tussen twee type daders in de praktijk (Moffitt, 1993) en gebaseerd op de etiketteringstheorie is gevraagd of het etiket "ex-gedetineerde" leidt tot consequenties voor de doelgroep bij re-integratie in de samenleving (Elchardus, Spruyt, & Vanroelen, 2014)
- **6. Begeleiding en uitvoering.** Bij dit topic is gevraagd naar de behoeften van de doelgroep met betrekking tot begeleiding gebaseerd op de 5 leefgebieden (van Hattum, et al., 2010), de mate waarin signalering van terugval mogelijk is, en de positieve en negatieve gevolgen van

de begeleiding die hulpverleners bieden. Ook is gevraagd wat volgens hulpverleners ontbreekt in de begeleiding, en hoe cliënten die niet meewerken.

- **7. Interventies en ketensamenwerking.** Inhoudelijk is gevraagd naar re-integratie interventies, aanleren van sociale vaardigheden en andere scholing, en het bespreekbaar maken van risicofactoren. De effectiviteit van deze interventies is ook besproken. Verder kwamen dagbestedingsprojecten en woningaanbod aan de orde, betrekking van het sociaal netwerk bij hulpverlening, en samenwerking met ketenpartners.
- **8. Afsluiting.** Hier is gevraagd of er iets gemist is tijdens het interview.

De interviews met ex-gedetineerden bestond uit de volgende topics:

- **1. Intro Inleiding onderwerp.** Hierbij werd het doel van het onderzoek besproken het informed consent formulier ingevuld.
- **2. Jeugd en ontwikkeling.** Dit topic vroeg naar de jeugd omstandigheden van de ex-gedetineerde, zoals de wijk, ouders, sociale positie, opleidingen en werkervaring, maar ook de eerste aanraking met de politie en de eerste detentie.
- **3. Beleid.** Hier is gevraagd naar de mening over de manier waarop in Nederland het beleid over nazorg geregeld is, waar het beleid beter zou kunnen en wat nog gemist wordt.
- **4. Oorzaken.** Bij dit topic is ingezoomd op de oorzaken die men zag voor hun eigen criminele gedrag, waarbij onderscheid gemaakt werd tussen persoonlijke en omgevingsfactoren. Ook is gevraagd naar algemene factoren die crimineel gedrag bevorderen of verminderen, de invloed van etikettering (Elchardus, Spruyt, & Vanroelen, 2014) en mogelijkheden om werk te vinden.
- **5. Begeleiding tijdens detentie.** Hier is gevraagd naar kwaliteit en inhoud van begeleiding, de dingen die geleerd zijn en de voorbereiding op de samenleving.
- **6. Begeleiding na detentie.** Dit topic vroeg specifiek naar het aantal organisaties die betrokken zijn geweest bij verschillende trajecten, hun medewerking bij deze trajecten, de positieve en negatieve ervaringen tijdens deze begeleidingen, de grootste behoeften en wat vooral gemist werd. Ook is gevraagd naar oorzaken voor (mogelijke) herhaling.
- **7. Interventies.** Hierbij is vooral gevraagd naar gewenste eigenschappen in hulpverleners, gewenste manieren van werken en redenen waarom geen goede samenwerking op gang kwam. Ook is gekeken naar de mate waarop het sociaal netwerk, opleiding en eigen kracht ingezet zijn, en in hoeverre dit effect had op de integratie.

Er werd tijdens het interview doorgevraagd tot verzadiging bereikt is en er geen nieuwe informatie naar voren kwam.

3.4 Data-analyse

De interviews zijn eerst getranscribeerd. Voor deelvraag 1, is uit de transcripten de belangrijkste informatie gehaald om te beschrijven op welke manier de nazorg momenteel in de praktijk geregeld is. Voor deelvragen 2, 3 en 4 zijn de transcripten vervolgens gecodeerd. Hiervoor is de “grounded theory approach” gebruikt (Baarda, et al., 2013) om vanuit de transcripten via coderen categorieën te creëren, die van belang zijn voor de onderzoeksvragen. Hierbij is eerst open gecodeerd, waarbij de kern van relevante tekstfragmenten in een paar woorden beschreven werden. Vervolgens zijn de open codering axiaal gecodeerd, door ze te groeperen in categorieën (Baarda, et al., 2013). Ook zijn citaten uit de transcripten gehaald, waar deze een belangrijk punt illustreren. De bevindingen binnen de categorieën zijn, ondersteund met de citaten, in de resultaten uiteengezet. Voor deelvraag 2, zijn de bevindingen vanuit het perspectief van de hulpverleners inhoudelijk vergeleken. Voor deelvraag 3

zijn alleen interviews met ex-gedetineerden geanalyseerd, voor deelvraag 4 zijn alleen interviews met hulpverleners geanalyseerd.

Hoofdstuk 4: Resultaten

4.1 Resultaten deelvraag 1: Risicofactoren

Welke risicofactoren gebruiken begeleiders om recidive te voorspellen?

4.1.1. Risicofactoren en signalen

Er werden door hulpverleners veel verschillende risicofactoren benoemd die ervoor kunnen zorgen dat een ex-gedetineerde recidive wordt. De belangrijkste factor hierbij was volgens hulpverleners een achtergrond in verslaving (h1, h3, h5) of een huidige verslaving, maar ook het kampen met jeugdtrauma's is vaak een risicofactor (h1, h3). Hieraan gerelateerd werd ook een sociale achterstand tijdens de jeugd benoemd (h6), een slechte opvoeding (h1), en opgevoed worden door mensen die zelf in de criminaliteit zitten: *"Ja weet je die werden dan op zo een pad gestuurd door zijn vader om brood te stelen want ze hadden geen geld. Ja dat is hun werk gewoon net als dat voor jou en mij gewoon normaal is om te gaan werken is dat hun manier om brood te verdienen,"* (h6). Ook de psychische toestand van de cliënt op het moment zelf kan een risicofactor zijn (h5, h6): bijvoorbeeld, wanneer cliënten narcistisch of antisociaal zijn, of andere moeilijk behandelbare persoonlijkheidskenmerken hebben (h6). Verder hebben cliënten die kwetsbaar of gemakkelijk beïnvloedbaar zijn (h5, h6) of een verstandelijke beperking (h5) hebben meer risico op recidive.

Daarnaast is de huidige situatie relevant voor het risico op terugval. Wanneer cliënten niet genoeg geld hebben (h1, h3) of met slechte vrienden omgaan (h5, h6) vallen ze eerder terug. Dit kan komen doordat cliënten meegesleept worden door hun netwerk, of terugkomen in dezelfde slechte groep, of criminelen als rolmodellen hebben. Ook als ze omgaan met dakloze vrienden is er een hoger risico: *"Heel veel mensen die ex-dakloos zijn die blijven bij hun doelgroep, ze verzamelen zich dan op de vissersstraat bij de daklozenopvang. Want daar zitten hun matties,"* (h3). Daarnaast zijn belangrijke risicofactoren nog verveling, het niet willen omgaan met trauma (h3), het niet willen accepteren van hulp (h6) of het wonen in een achterstandswijk (h6).

Om erachter te komen of hun cliënten deze risicofactoren hebben, maken sommige hulpverleners gebruik van informatiebronnen zoals de politie (h5, h3), via de informele tamtam in de staf (h5), of via persoonlijk contact (h5).

Slechts enkele hulpverleners benoemden concrete signalen waaraan zij konden zien dat een cliënt een risico op recidive had. Deze benoemden factoren zoals geen contact houden of afspraken missen (h4), afspraken afzeggen met smoesjes terwijl ze geen baan hebben (h3), twee telefoons hebben (h6), en dure schoenen dragen (h4).

4.1.2 Link met theorie

Bevindingen over risicofactoren sluiten grotendeels aan bij de theorie, waarin aangegeven dat zowel de omstandigheden tijdens de jeugd en omgang tijdens de jeugd met jongeren die al in het criminele circuit zitten een risicofactor is (Moffitt, 1993): zowel gezin, de buurt en vrienden werden benoemd door begeleiders. Begeleiders herkenden de risico's in mensen die cognitieve problemen hebben (hier benoemd als gemakkelijk te beïnvloeden of verstandelijke beperking), en ook dat persoonlijkheidsproblemen een risicofactor zijn op recidive. Echter, waar de theorie duidelijk twee typen daders onderscheiden life-course-persistent groep en de adolescence-limited groep, kwamen deze twee types niet als sterk verschillende typologieën uit het onderzoek naar voren. Deze resultaten bevestigden daarmee de verwachting vanuit de literatuur dat mensen die in hun jeugd risicofactoren hadden ook als volwassenen een groter risico hebben op recidive. Daarnaast

benoemden begeleiders nog factoren over de huidige situatie die ook bijdragen, die niet in het theoretisch kader benoemd waren.

4.2 Resultaten deelvraag 2: Begeleidingsfactoren

Welke bevorderende en belemmerende factoren spelen nu een rol in de begeleiding?

Er werden veel belemmerende en bevorderende factoren benoemd door hulpverleners. Het meeste werd gezegd over beleid gerelateerde zaken en de inhoud van de begeleiding, maar daarnaast kwamen ook interdisciplinaire samenwerking, voorbereiding tijdens detentie, de eerste opvang na detentie en de houding van de cliënt tijdens de begeleiding als categorieën naar voren. Hieronder worden deze categorieën een voor een besproken, waarbij belemmerende en bevorderende factoren naast elkaar gezet worden (zie tabel x).

4.2.1 Samenwerking en beleidsaspecten

Met betrekking tot interdisciplinaire samenwerking, werd door bijna alle geïnterviewde hulpverleners benoemd dat de samenwerking in principe wel goed verloopt (h1, h3, h4, h5, h6). Het samenlopen van de diensten gaat goed (h3, h6), en ketenpartners weten elkaar over het algemeen te vinden (h3). Hierbinnen werd vooral genoemd dat het persoonlijk contact een bevorderende factor was (h3, h4): *"Ik denk vanuit de gemeente, ze kennen de zorgpartijen, dan heb je veel meer persoonlijk contact en dat is fijn,"* (4). Verder gaf een hulpverlener aan dat positieve aspecten van de samenwerking bestaan uit korte lijnen, snelle acties en een gedreven en vast team (h1). Het altijd kunnen binnenlopen om een klein dingetje hielp ook (h3). Echter, de interdisciplinaire samenwerking stopt in sommige gevallen wanneer de funding stopt (h1, h5), en de samenwerking loopt soms moeizamer omdat elke betrokken organisatie hun eigen structuur en software gebruiken (h1, h3). Daarbij willen niet alle afdelingen altijd samenwerken (h1), zijn sommige afdelingen te afhankelijk van NEOS (h5), wordt bekende informatie niet altijd gedeeld (h2), en is het niet altijd duidelijk wie kan handelen: "*[dan] blijft het allemaal een beetje zweven ja, en dan vraag ik me weleens af maar wie kan nou niet regie nemen dat is het probleem niet, wie kan er nou hier iets in,"* (h2). Soms moet hierdoor het wiel steeds opnieuw uitgevonden worden (h2). Ook kan het frustrerend werken wanneer de verschillende afdelingen zich niet aan hun rol binnen het geheel houden: *"Ik en mijn collega vinden dat reclassering te soft is naar deze jongen. (...) Hij voelt ruimte bij de reclassering dus hij gaat steeds meer over de schreef, en wij zijn niet de persoon om dat terug te trekken zijn gedrag,"* (h4).

Met betrekking tot beleid, werden door hulpverleners veel verschillende aspecten benoemd op de gebieden beleid, procedures en inrichting van processen binnen de organisatie zelf. Als positieve aspecten van het beleid, werden lange gevangenisstraffen (h6), eerder vrijkomen door goed gedrag (h6), enkelbanden (h1) benoemd. Op beleidsgebied werden echter ook veel negatieve punten opgemerkt. Zo werd door twee hulpverleners opgemerkt dat de theorie van de overheid of van de organisatie niet altijd past in de praktijk (h4, h6), en dat het beslissers aan veldervaring ontbreekt: *"Dus er zijn mensen die in een hoog segment instromen en dat leren van papier in plaats van leren van het werkveld, om dat zo te zeggen,"* (h6). Concrete belemmerende factoren waren dat het beleid dat bedden binnen de psychiatrie afgebouwd worden (h5), dat niet-reclassering cliënten te weinig consequenties krijgen, waardoor het werk van hulpverleners moeilijker wordt (h6), en dat het beleid niet aan basisbehoeften denkt (h4). Daarbij vond een hulpverlener dat er te veel zorgaanbieders zijn, waardoor het lastig werken is (h4).

Procedures werden vooral als belemmerend gezien: men benoemde dat het soms onmogelijk is om zaken te regelen voor cliënten vanwege de vele regeltjes (h1, h2), en dat de bureaucratie vaak

knelpunten veroorzaakt (h3, h6). Bijvoorbeeld, hulpverleners gaven aan dat de procedures te traag starten, waardoor de geldstroom te langzaam op gang komt en cliënten hun geld te laat krijgen (h1, h2): *"Ja dan ben je weer 8 of 12 weken verder voordat die zijn eerste geld heeft. En dat duurt natuurlijk gewoon veel te lang,"* (h1). De gemeente werd hierbij benoemd als een "log orgaan", (h3) Ook inschrijvingen en het opstarten van zorgverzekering gaat te langzaam (h2), en is het doen van aanvragen in veel gevallen erg lastig (h1). Andere belemmerende factoren met betrekking tot procedures, waren een gebrek aan duidelijkheid bij de reclassering (h4), dat voorbereidende afspraken terwijl de cliënt nog in detentie zit niet toegestaan zijn (h6), en dat het systeem te ingewikkeld is voor LVB-cliënten om te kunnen doorlopen: *"die worden vaak overschat waardoor ze telkens tegen een dichte deur lopen. Ze snappen het niet, of ze kunnen het niet volhouden en ja goed dan,"* (H4). Een medewerker geeft aan dat door de procedures, goedwillende hulpverleners soms worden tegengehouden. De bezuinigingen binnen het regieteam en het gebrek aan financiële prioriteit voor opvang van ex-gedetineerden binnen de gemeente dragen hieraan bij volgens hulpverleners (h1, h5). Als bevorderende factor om met procedures om te gaan, werd benoemd dat er in de regels wat speelruimte gecreëerd kan worden (h4, h5): *"Je moet dat grijze gebied kunnen en durven te betreden,"* (h4).

Binnen de organisatie zelf, werd als belemmerende factoren genoemd dat funding soms op is midden in een project (h1, h5) waardoor bijvoorbeeld midden in het jaar de pilot niet meer kan worden voortgezet. Daarbij werd aangegeven dat de rolverdeling niet goed is (h1), er te veel taken naast de reguliere baan gedaan moeten worden (h3), en dat er te veel mensen betrokken zijn bij de begeleiding van een cliënt (h1), maar ook dat de manier van werken inefficiënt is omdat alles op afspraak moet gebeuren (h5). Daarbij gaf een hulpverlener aan dat door de manier van werken, de cliënten niet zien hoeveel er gedaan wordt door hulpverleners (h3), waardoor zij soms het gevoel krijgen niet serieus genomen te worden. Bevorderende factoren die genoemd werden, zijn dat er niet met agressieve cliënten gewerkt wordt (h6), er dat psychiatrische cliënten doorgestuurd kunnen worden naar specialisten (h6). Ook werkt het goed dat er eerst georiënteerd wordt wat de cliënt nodig heeft, voordat een traject opgesteld wordt (h1).

4.2.2 Begeleidingstraject

Veel hulpverleners gaven aan dat het begeleidingstraject eigenlijk al zou moeten beginnen wanneer de cliënt nog in detentie zit. Dit gebrek aan enige voorbereiding vanuit detentie, wordt door meerdere hulpverleners gezien als een beperkende factor voor het begeleidingstraject dat erop volgt, en dat ook kan bijdragen aan recidive (h2, h5). Tijdens detentie zelf, wordt er namelijk weinig geregeld voor de tijd na vrijlating (h2, h3), en ontstaan problemen voor ex-gedetineerden, ook omdat de afstand van detentie naar de maatschappij te groot is (h2, h4). Hierdoor ontstaan schrijnende situaties: *"De verhalen dat mensen met hun vuilniszak buiten staan en moeten aankloppen bij weet ik veel wie, die zijn zo uitgebreid,"* (h3). Om met deze situaties om te gaan, werkt het om te duwen en trekken aan de desbetreffende organisaties (h5).

Met betrekking tot de eerste opvang, werd vooral de eerste tijd direct na vrijlating gezien als het meest belangrijk. Het allereerste contact werd hierbij als het meest belangrijk gezien (h1, h4, h5, h6), waarmee bijvoorbeeld bedoeld werd dat cliënten afgehaald kunnen worden van het station (h1) of in ieder geval in de eerste uren na vrijlating opgevangen worden (h4): *"Ze zijn nu bij de gemeente bezig met die 72-uurs pilot fantastisch initiatief, geweldig meen ik echt oprecht. Dat zijn de cruciaalste uren om iemand te pakken,"* (h4). Opvang bieden tijdens de eerste 72 uur is erg bevorderend voor de rest van het begeleidingstraject (h1, h4), waarbij (en waarna) het vooral belangrijk is om te zorgen dat de basisbehoeften aanwezig zijn (h1, h4), zoals geld en onderdak: *"Gewoon heel even de eerste*

levensbehoefte zeg maar hebben. Ik merk dat, dat gewoon wel goed werkt," (h1). Ergens kunnen wonen, en dan het liefst alleen, helpt de cliënt veel (h2, h3), maar ook beschikbaarheid van de begeleider in deze periode is bevorderend (h4, h5), naast het duidelijk maken van de regels (h6). Ten slotte helpt het om de cliënt tijd te geven om te acclimatiseren (h3). Belemmerende factoren in de eerste tijd na de vrijlating, zijn onder andere dat mensen in eerste instantie compleet afhankelijk zijn, en dat sommigen niet weten waar ze moeten beginnen (h2): *"Ik denk dat er in detentie ook veel geregeld wordt voor iemand. Iemand wordt gestructureerd in zijn dagstructuur en noem maar op. En op het moment dat iemand naar buiten gaat, valt heel veel structuur weg,"* (h2). Na vrijlating worden cliënten volgens hulpverleners erg overspoeld (h2), doordat er te veel prikkels zijn buiten in vergelijking met detentie (h4).

In een later stadium, als de cliënt geacclimatiseerd is en over basisbehoeften beschikt, is de meest bevorderende factor om recidive te voorkomen, het hebben van werk (h1, h3, h6). Dit kan bijvoorbeeld door middel van dagactivering of werk om verveling te voorkomen (h3), maar kan ook gedaan worden door het inzetten van een buurtcentrum (h1). Het hebben van werk is niet alleen bevorderlijk om verveling tegen te gaan, maar ook een legaal inkomen te bieden (h6), om structuur en stabiliteit te bieden (h1), en omdat het cliënten helpt om mee te tellen in de maatschappij (h1, h3, h4). Het negatieve etiket dat soms op cliënten geplakt wordt (h3, h4) en het gevoel afgeschreven te worden door de maatschappij, kan volgens hulpverleners namelijk juist tot recidive leiden: *"Als de maatschappij jou als afschrijft wat ga je dan zelf nog voor moeite doen. Het is samen hé, het is een verbinding wat je samen maakt,"* (h4). Ten slotte is het hebben van een sociaal netwerk belangrijk om recidive te voorkomen (h1, h6), bijvoorbeeld door thuis te kunnen komen in hun eigen huis, met eigen gezin (h6). Hierbij moeten cliënten geleerd worden waar ze moeten zijn voor sociaal contact (h1).

Met betrekking tot de begeleiding zelf, werden veel meer bevorderende dan belemmerende factoren aangegeven door hulpverleners. De belangrijkste belemmerende factoren waren het stellen van te veel eisen aan cliënten (h1, h2), te veel structuur (2), gebrek aan duidelijkheid en transparantie (h6), etiketten opplakken (h6) en als het niet goed gaat, gewoon door blijven kabbelen (h6). Soms is ook de aansluiting onvoldoende (h3): *"Ik denk ook dat vaak hulpverlening niet goed aansluit op de behoefte van een cliënt. Dan wordt er een verkeerde match wordt gemaakt,"* (h3). Omdat veel meer bevorderende factoren gegeven zijn, zijn deze onderverdeeld in de categorieën aanpak van het begeleidingstraject, de houding van de hulpverlener, de diensten die de hulpverlener biedt aan de cliënt, de coaching die de hulpverlener tijdens de gesprekken aanbiedt, en de manier waarop gecommuniceerd wordt.

De meest bevorderende factor met betrekking tot aanpak, is volgens alle hulpverleners om maatwerk te leveren en de begeleiding aan te passen aan wat de cliënt nodig heeft (h1-h6). Hierbij helpt het ook om flexibel te zijn in de aanpak (h3-h5). Hiermee werd onder andere bedoeld dat men zich aanpast aan het tempo van de cliënt (h6), en dat er niet aan een bepaalde methodiek vastgehouden wordt (h4, h5), maar juist gekeken wordt wat iemand nodig heeft (h3). Het aansluiten bij de cliënt werd hierin veel benoemd: *"Dus als mijn cliënt niks doet dan ga ik ook stilstaan. Dan kijken we wel dan kabbelen wel op die manier voor, maar als hij gaat rennen dan wil ik best wel mee rennen. Ik ben niet de eerste die gaat rennen,"* (H6). Volgens drie hulpverleners is het bevorderlijk om een goede binding te creëren met de cliënt (h4-h6), terwijl een andere hulpverlener aangaf dat dat cliënt juist niet te gehecht moest raken aan de hulpverlener (h2). Andere bevorderende factoren die genoemd werden, zijn op gevoel werken (h3), betrouwbaar zijn (h2), bewust handelen (h5), het einddoel voor ogen houden (h4).

Met betrekking tot de houding van de begeleider, benoemden de meeste hulpverleners dat het erg belangrijk is om niet te (voor)oordelen (h1, h3, h5, h6), en ook tegenover hun netwerk geen vooroordelen te hebben (h2). Ook werd door meerdere hulpverleners gezegd dat het niet verstandig is om boven de cliënt te staan (h4, h5) of te autoritair te zijn (h2). Hierover zeiden hulpverleners onder andere: "*Mensen die ik begeleid zijn allergisch voor autoriteit,"* (h2) en "*Wat ik wel hoor is dat ze zeggen streng zijn is niet echt helpend dan duw je eigenlijk iemand alleen maar weg,"* (h6). Ook betrokkenheid werd als belangrijk aspect van de houding gezien: *"Als je met die persoon bij de bijenkorf lekker tussen de mensen een bakje koffie moet gaan drinken, dan moet je dat doen,"* (h4). Ten slotte is het bevorderend om de cliënt positief te benaderen (h1) en niet te blijven hangen in tegenslag (h3) of af te rekenen op hun verleden (h5).

Met betrekking tot diensten, kan de hulpverlener helpen met veel verschillende dingen. Hulpverleners bieden perspectief met betrekking tot werk en helpen met zoeken naar uitzendbureaus of een woning (h3), maar helpen ook met het bellen van instanties, en geven ondersteuning in andere praktische zaken (h1). Vaak genoemd werd het koppelen van de cliënt aan anderen die hen kunnen helpen, zoals het inschakelen van een gezond netwerk (h2, h5), een bewindvoerder (h3), of juist door de cliënt te koppelen aan een maatje (h1) of een zelfhulp clubje (h5).

Met betrekking tot de coaching die begeleiders geven, worden vooral het geven van eigen verantwoordelijkheid (h2, h3, h4, h6) en het aanleren van vaardigheden (h1, h3, h4, h4) als het meest bevorderlijk gezien om recidive te voorkomen. Vaardigheden die bij de cliënten vaak aangeleerd moeten worden, zijn bijvoorbeeld sociale vaardigheden en werkhouding (h4), maar ook hoe ze moeten functioneren in de maatschappij (h3) en hoe ze hun netwerk kunnen uitbreiden en betrekken bij hun leven (h1). Dit kan onder andere door samen te oefenen (h1), soms al bij hele gewone dingen: *"Hoe stap je een supermarkt binnen. Simpele dingen, hoe maak je afspraken. En dan zie je alles gaat digitaal, hoe ga je daar mee om. Hoe accepteer je een ''nee'', wat doe je als je in de rij staat en het loket gaat dicht?* (h3). Daarbij is het volgens begeleiders ook belangrijk om kansen te bieden (h3-h5), de eigen kracht van cliënten te stimuleren (h1, h4), ze te helpen om hun motivatie vast te houden (h2, h5), en om beloftes waar te maken (h3, h5). Dit kan bijvoorbeeld door de cliënt steeds meer onafhankelijk te maken van de begeleider (h4), en door ze te helpen om zelf dingen gaan doen(h1), zowel praktische dingen als het leren neerzetten van hun eigen perspectieven(h5). Kansen bieden kan bijvoorbeeld door een woning te garanderen als er goed gedrag vertoond wordt (h3) of door iets tegenover het gemak van diefstal te zetten (h4): *Als ze buiten veel geld kunnen verdienen op een makkelijke manier en daar staat binnen het traject niet veel tegenover dan is dit de makkelijkste weg (h4).*

Daarbij is het wel belangrijk dat de begeleiding stabiliteit biedt (h1) en er consequenties zijn voor gedrag dat niet acceptabel is, en dat deze consequenties gehandhaafd worden (h3, h4, h6). Deze consequenties moeten niet persoonlijk gemaakt worden (h4), waarschuwde een begeleider. Een begeleider gebruikt voor het aangeven van consequenties een afschrik-techniek: *"Ik ben heel goed in het creëren van hele grote schrikbeelden van wat er kan gebeuren als iemand de fout in gaat,"* (h5). Ten slotte is het belangrijk om vertrouwen op te bouwen in de cliënt (h5), bijvoorbeeld door achter ze te staan als ze slecht behandeld worden (h4), en zelfvertrouwen te geven (h1), en juist niet te forceren (h5). Ook het bieden van perspectief is belangrijk om de cliënt te motiveren: ''Dus een wit vel is je leven, teken maar wat je wilt met je leven,'' (h5).

Met betrekking tot communicatie, werd vooral benoemd dat het belangrijk is om duidelijk te zijn (h2, h5, h6) en dat er goed geluisterd wordt naar de cliënt (h1, h3). Hierbij werd aangegeven dat het in de communicatie belangrijk is om transparant en eerlijk te zijn (h5, h6), bijvoorbeeld over slecht nieuws

(h6). Sommige hulpverleners geven daarbij aan dat het ook belangrijk is om te vertellen waar je zelf vandaan komt (h5), waar je mee bezig bent in de begeleiding (h6), dat je de stigma's die ze met zich mee dragen bespreekbaar maakt (h5), maar ook de eventuele signalen dat het niet goed gaat met de cliënt (h6). Daarbij kan het helpen om ruimte te bieden aan de cliënt om vragen te stellen (h3), en gaf een hulpverlener aan dat het ook belangrijk is om normaal gedrag te eisen (h5).

Ten slotte was de houding van de cliënt zelf ook vaak benoemd als heel belangrijk om recidive te voorkomen: *"Op het moment dat je echt wil veranderen ja dan en doe je er zelf alles aan,"* (h6). wanneer de cliënt niet wil veranderen (h6), geen gebruik wil maken van aanwezige hulpverlening (h6), teruggrijpt naar bekend gedrag (h2) of vindt dat criminaliteit gemakkelijker is dan werken (h5) gaat het vaak verkeerd. Wanneer de cliënt daarentegen vertrouwen heeft in de begeleider (h3), echt inzicht toont (h6), wilskracht heeft om te veranderen (h6), en zich houdt aan hun begeleidingsdoelen (h6), is een recidive veel minder waarschijnlijk: *"Als ze echt willen lukt het,"* (h6).

4.2.3. Link met theorie

Door begeleiders werden verschillende bindingselementen uit de sociale bindingstheorie benoemd (Hirschi, 1969): attachment, het hebben van een gezond sociaal netwerk is cruciaal volgens begeleiders om recidive te voorkomen, maar ook commitment, doordat het plegen van misdaad grote risico's met zich meebrengt. Hier spelen begeleiders bewust op in door consequenties te zetten op slecht gedrag, met betrekking tot het krijgen van uitkering, onderdak en extra hulp. Ook binding door Involvement wordt bewust op ingezet door begeleiders, door te zorgen voor dagbesteding, maar ook werk. Begeleiders gaven specifiek aan dat ze proberen verveling tegen te gaan om recidive te voorkomen. Binding door belief of het geweten van mensen werd niet of nauwelijks benoemd. Een enkele begeleider benoemde daarbij de Ettiketeringstheorie (Elchardus, Spruyt, & Vanroelen, 2014), en gaf aan dat wanneer labeling door de maatschappij gebeurde, onvoorwaardelijk steunen erg belangrijk was tijdens nazorg.

De aspecten die begeleiders benoemden tijdens het nazorg traject, sloten redelijk goed aan bij de 5 leefgebieden die vanuit de literatuur verwacht werden: vooral op huisvesting, inkomen en schulden werd veel nadruk gelegd door begeleiders, terwijl identiteitsbewijs en zorg minder genoemd werden. Zorg is volgens begeleiders wel belangrijk, maar pas in een later stadium dan de andere leefgebieden, niet in de eerste 72 uur zoals volgens de theorie belangrijk was (van Hattum, et al., 2010).

4.3 Resultaten deelvraag 3: Benodigdheden volgens ex-gedetineerden

Welke begeleiding is volgens ex-gedetineerden nodig om recidive te voorkomen?

Uit interviews met ex-gedetineerden kwamen erg veel verschillende antwoorden naar voren over de redenen dat zij terug zijn gevallen in recidive, en welke factoren voor hun wel en niet werkzaam waren. Hieronder zijn deze antwoorden thematisch weergegeven.

4.3.1 Voor, tijdens en na detentie

Als redenen dat ze in de criminaliteit beland zijn, gaven drie van de vier geïnterviewden aan dat het een gemakkelijke manier is om veel geld te krijgen (e1, e2, e3): *"En zolang het goed gaat. Dan leef je als prins. Zo kun je alles kopen,"* (e1). Daarbij gaf een ex-gedetineerde aan dat verslaving ook meespeelde, en dat het fijn is om buiten de wet geld te verdienen zolang het goed gaat (e1), terwijl een andere aangaf dat hij de kick van criminaliteit ook leuk vond (e2). Een andere ex-gedetineerde had duidelijk een andere ervaring: deze legde uit dat de reden voor criminaliteit bij hem lag aan een

te laag schooladvies, waardoor hij zich ging vervelen, zich niet gewaardeerd voelde, en het gevoel had dat hij zichzelf niet kon ontwikkelen. Daarbij kwam nog dat hij uit een groot gezin kwam, en er tijdens zijn jeugd veel problemen in de wijk waren. Daardoor ging hij mee met een groep jongeren en kwam in de criminaliteit terecht (e4). Deze geïnterviewde gaf aan: "*Factoren zoals opvoeding, omgeving, psychische situatie kunnen denk ik allemaal meespelen. Dat zag je ook in de bajes, iedereen had zijn eigen problemen. Bij mij was het sowieso mijn omgeving. Ik heb een goede jeugd gehad,"* (e4). Een andere geïnterviewde had een soortgelijke ervaring, en gaf aan dat hij school verwaarloosd had, met verkeerde vrienden omging. Hij gaf aan dat hij gemakkelijk dingen goedpraat voor zichzelf en geen nee kan zeggen (e3).

In de gevangenis zelf hadden de geïnterviewden erg verschillende ervaringen, die zowel positief als negatief waren. Een geïnterviewde kreeg medische hulp en sportmogelijkheden geboden (e1) terwijl een andere een diploma heeft behaald (e2). Een derde gaf aan dat er geen dagbesteding was, wat negatief ervaren werd: *"Je wordt daar alleen maar dommer en bozer. Niemand die je helpt, of een hand naar je uitreikt,"* (e3). Met betrekking tot begeleiding terwijl ze in de gevangenis zaten, werd aangegeven dat er twee gesprekken waren met de reclassering maar dat er verder weinig duidelijkheid was (e2), maar ook dat er helemaal niemand gezien is (e3). Na vrijlating, wat het voor alle geïnterviewden moeilijk. Twee van de drie geïnterviewden die begeleiding gehad hebben, gaven aan dat financiële problemen en schulden (e1, e4) hier erg aan bijdroegen: zo had een ex-gedetineerde na vrijlating maar €50 op zak en werd meteen een grote rekening voor zorgkosten gepresenteerd (e1). Daarbij gaven alle drie ex-gedetineerden die wel begeleiding gehad hadden, aan dat dat juist de praktische zaken moeilijk waren. Een hiervan gaf aan dat er helemaal geen voorbereiding was (e1), terwijl een andere aangaf het erg moeilijk vond om vooral simpele dingen te regelen, zoals een treinkaartje kopen: *"Na 4 jaar in de gevangenis dan weet je niet meer hoe alles werkt. Je komt echt in een hele andere wereld terecht,"* (e2). Hierbij had hij helemaal geen hulp gekregen. Ook een andere ex-gedetineerde vond dit lastig: *"Als er iemand is die gewoon even zegt wat de eerste stappen moeten zijn, dat zou wel echt chill zijn,"* (e4). Als positie benoemde een ex-gedetineerde dat ze een kamertje gekregen hadden net na vrijlating om tot rust te komen, wat heel erg hielp (e4).

Als redenen waarom ze na hun vrijlating toch weer terug zijn gevallen in recidive, werden wederom erg veel verschillende redenen gegeven. Twee ex-gedetineerden noemden schulden als een belangrijke reden (e3, e4) maar een andere gaf juist aan dat het niet aan de schulden lag, maar aan het aantrekkelijke van veel winst maken, en hoe gemakkelijk het is om geld te krijgen (e2). Naast schulden was een reden ook dat er na vrijlating geen werk te vinden was (e3, e4) en er erg lang gewacht moest worden op een uitkering (e4), waardoor er geen geld beschikbaar was en de criminaliteit gemakkelijk weer opgezocht werd: *"Al die schulden, en dat ik elke keer geld moest lenen in het begin bij mijn ouders om sigaretten of iets te kopen,"* (e4). Een ex-gedetineerde benoemde verslaving als de voornaamste reden (e1). Ten slotte speelde bij een andere gedetineerde veel verschillende factoren een rol, waarbij geld toch wel de kern was: hij gaf aan dat bij te veel verantwoordelijkheden had, omdat hij een vrouw en kinderen had, waardoor er veel vaste lasten waren en er geld voor de toekomst nodig was. Ook gaf hij aan dat hij een slechte omgeving had, met vrienden die een slechte invloed hadden, maar vooral het gebrek aan de juiste hulp was volgens hem een reden voor recidive: "*Je wordt vrijgelaten en daarna doen ze niks meer. Je wordt letterlijk aan je lot overgelaten (...) In mijn geval heb ik dus geen werk kunnen vinden, en dat had zeer slechte invloed op mij. Dan ga je weer het linker pad op. Want ik zag rechts geen lampje branden,"* (e3).

Als redenen om juist niet terug te vallen in recidive, werd door een ex-gedetineerde vooral de begeleiders genoemd, die zoveel gedaan hadden voor hem, en die hij niet wilde teleurstellen (e1).

Ook andere mensen in zijn leven wilde hij niet teleurstellen, zoals zijn broer en kinderen. Ook anderen gaven aan dat familie belangrijk was om recidive te voorkomen (e2, e3, e4): een wilde vooral zijn kinderen en oudere ouders geen zorgen geven: *"Mijn kinderen, en mijn ouders die op leeftijd zijn. Als zij er niet waren dan was het waarschijnlijk wel anders gelopen,"* (e2), terwijl een ander een goed voorbeeld wilde zijn voor vrouw en kinderen (e3). Als andere redenen werd daarbij gelovig zijn (e3) en in een fabriek werken (e4) genoemd.

4.3.2 Tijdens het begeleidingstraject

Tijdens het begeleidingstraject, werden door ex-gedetineerden zowel werkzame- en probleem factoren van de begeleiding, als de cliënt benoemd.

Als werkzame factoren van de begeleiding, werden vooral de handelingen van begeleiders als werkzaam gezien. Vooral praktische hulp bij het regelen van zaken werd als positief ervaren, zoals bijvoorbeeld rust creëren over papier (e1), of hulp met het opstellen van een brief (e2). Ook hielp het een ex-gedetineerde om verplichte dagbesteding te hebben (e1), of dat een huis alleen op voorwaarden gegeven werd: *"Ik heb nu uiteindelijk wel een appartementje gekregen, maar alleen omdat ik naar de psychiater ben gegaan, wat ik eerst eigenlijk niet eens wilde,"* (e2). Het betrekken van familie bij het traject werd door sommigen niet (e4) en door anderen juist wel (e1) gewaardeerd. *"Ik had wel contact met mijn broer maar niet zo intensief. En nu is dat allemaal wel hersteld omdat mijn zoon daar ook woont. En ik heb een goed gevoel erover dat mijn zoon op de juiste plek is,"* (e1). Met betrekking tot de houding, werd gezegd dat begrip tonen (e2, e3) en de hulpvraag aanvoelen (e1, e3) de belangrijkste werkzame factoren zijn. Andere werkzame factoren die benoemd werden, waren luisteren (e2), medeleven tonen (e3), niet vooroordelen (e4), de cliënt niet als een nummertje zien (e3), daadkracht tonen (e2), sociaal zijn en vriendelijk zijn (e1), betrokkenheid tonen (e1), en geen kritiek geven of kleineren (e3). Ten slotte werd het ook positief ervaren wanneer er een goede klik was met de begeleider (e1, e4), en dat de begeleider zelf gevangenis ervaring heeft (e2, e3): *"Iemand die alleen leeft van de theorie zonder enige praktijkervaring, weet totaal niet wat een gedetineerde door maakt. Bij de dynamo had ik een begeleider die in het verleden 6 jaar heeft vastgezeten, dat ging perfect want hij begreep precies hoe ik me voelde,"* (e2).

Problemen die ervaren werden met de begeleiding, gingen juist vooral over het beleid. Daarbij werd door de meeste ex-gedetineerden benoemd dat het niet hebben van onderdak of een eigen plek (e2, e3, e4) en het niet hebben van een VOG (e2, e3, e4) erg belemmerend waren, en daarbij (en daaruit voortkomend) een gebrek aan werk en inkomen (e3, e4). Daarbij werd benoemd dat er te veel hulpverleners betrokken zijn bij een traject (e2), en dat veel instanties niet nuttig zijn (e2, e3): *"Het is niet alleen verschillende hulpverleners, maar zoveel kantoren of instanties of hoe je het ook noemt. Waarom zo veel? Ze krijgen geld over mij. Ik had er liever gewoon een gehad met wie ik goed contact heb,"* (e2). Een ex-gedetineerde gaf aan dat er helemaal niets geregeld werd qua werk, en dat het allemaal via het eigen netwerk geregeld moest worden. Deze ex-gedetineerde raakte door de constante afwijzingen van instanties te gedemotiveerd om het te blijven proberen (e3). Problemen die ervaren werden met handelingen, zijn vooral een gebrek aan hulp met praktische zaken (e2) en van het kastje naar de muur gestuurd worden (e2): *"Ik heb bijna alles zelf moeten doen. Brieven schrijven, deurwaarders, de bank geregeld gewoon eigenlijk alles. Bijna alle praktische zaken met zweet en tranen zelf geregeld,"* (e2).

Werkzame factoren in de cliënt zelf, waren erg persoonlijk. Een cliënt gaf aan dat hij vooral vertrouwen moest krijgen in zichzelf en in zichzelf moest gaan geloven, maar ook moest leren om

voor zichzelf op te komen (e1). Daarbij gaf hij aan dat het helpt om in principe overal aan mee te werken, maar het aan te geven als iets niet goed voelt (e1). Ook een andere ex-gedetineerde gaf aan dat het positief werkte wanneer hij aan zichzelf werkte, maar in dit geval was dat meer praktisch: hij heeft in de gevangenis veel boeken gelezen in is gaan bijleren, heeft tijdens het vastzitten ook veel geleerd van de ervaringen van anderen, en ging na detentie zo snel mogelijk werk vinden en zichzelf verder ontwikkelen op werk gebied. Daarbij hielp het om afstand te nemen van zijn vorige omgeving, en dat hij een vrouw heeft leren kennen, maar ook dat hij ouder werd had een positieve invloed voor hem: *"Gewoon een gezond huisje, boompje, beestje opbouwen,"* (e4). Een andere ex-gedetineerde vond het juist werken om te focussen op niet meer gepakt willen worden, de mensen om zich heen geen pijn te willen doen, en van drugs af te blijven (e3). Problematisch voor deze persoon was dat hij alleen maar passend werk wilde accepteren dat bij zijn opleidingsniveau paste: *"Ik wil het werk doen, waarvoor ik ben geschoold. Als ze dan aankomen met baantjes die je niet liggen, weiger je werk,"* (e3). Ten slotte was een problematische factor voor een andere ex-gedetineerde dat hij nog niets gedaan heeft, omdat hij zich er nog niet klaar voor voelt. Deze persoon wil ook geen verdere begeleiding, en geeft aan alleen praktische hulp te willen: *"Want wat zij vertellen dat weet ik zelf ook wel,"* (e2).

Als verbetersuggesties, werd aangegeven dat de begeleiding beter moet aansluiten bij wat in formulieren staat (e2), en dat instanties sneller zou moeten meewerken (e2). Als andere suggesties, werden thuisbegeleiding (e3) en betere ondersteuning in werk en inkomen genoemd (e3), maar ook een dagbesteding die geen geld kost (e3). Daarbij werd aangegeven dat er nog extra behoefte was aan iemand die het echt snapt (e4), een woonbegeleider (e1), en aan manieren om te werken voor het eigen onderhoud (e1), waarbij mogelijk een opleiding of cursus zou kunnen helpen (e1).

4.3.3 Link met theorie

Uit de resultaten voor deze deelvraag komt de sociale bindingstheorie (Hirschi, 1969)naar voren, die aangeeft dat asociaal gedrag te verminderen is door positieve bindingen met school, ouders of maatschappij. Inderdaad bleek een slechte band met de maatschappij ervoor te zorgen dat ex-gedetineerden het niet zo hard probeerden, maar zorgde een goede band met familie (e1, e2 en e3) ervoor dat ex-gedetineerde meer hun best deden. Daarbij benoemden de ex-gedetineerden nog extra dat de band met de begeleider zelf belangrijk was om terugvallen te voorkomen, die in andere literatuur benoemd werd als een binding gecreëerd tijdens nazorg, hoewel de literatuur niet specificeerde dat men een band met begeleiders aanging (mens en samenleving, 2012). Deze bindingen die door ex-gedetineerden genoemd werden waren dus voornamelijk attachment bindingen. Daarnaast werden involvement-bindingen enigszins genoemd door ex-gedetineerden, die positief waren over de dagbesteding, hoewel zij hier veel minder nadruk op legden dan begeleiders. In tegenstelling tot wat verwacht werd uit de literatuur, gaven geen van de ex-gedetineerden aan last te hebben van negatieve etikettering door de maatschappij - wanneer het benoemd werd, werd erbij gezegd dat dit niet uitmaakte (Elchardus, Spruyt, & Vanroelen, 2014).

Ex-gedetineerden waren het grotendeels eens met de literatuur dat de 5 leefgebieden (van Hattum, et al., 2010) belangrijk zijn, maar net zoals begeleiders gaven zij aan dat vooral huisvesting, inkomen en schulden belangrijk voor hen waren, en gaf een deel juist specifiek aan minder tot geen behoefte te hebben aan zorg. Ook ex-gedetineerden gaven aan dat juist de eerste opvang erg belangrijk is, zoals verwacht werd uit de literatuur (van Hattum, et al., 2010).

De anomietheorie werd bevestigd door bijna alle ex-gedetineerden, die aangaven dat zij de criminaliteit ingegaan zijn - en vaak ook bleven ingaan - omdat de criminaliteit hen de mogelijkheid gaf om doelen te behalen die zij anders in hun leven niet konden behalen (Elchardus, Spruyt, & Vanroelen, 2014), zoals voor sommige ex-gedetineerde veel geld krijgen, om te kunnen "leven als

een prins". Een ex-gedetineerde gaf aan dat een te laag schooladvies ertoe leidde tot het niet behalen van zijn doelen, waardoor hij de criminaliteit in te gaan.

Ex-gedetineerden gaven aan detentieschade te hebben opgelopen, zoals vanuit de literatuur ook verwacht werd [ref]: er werd aangegeven dat ze er alleen dommer en bozer werden, maar vooral ook dat ze door detentie aansluiting verliezen met hoe dingen werken in de maatschappij. Het verliezen van werk, inkomen en huisvesting [ref] werd ook genoemd als negatief.

4.3 Resultaten deelvraag 4: Benodigdheden voor begeleiders

Wat hebben begeleiders nodig om recidive bij ex-gedetineerden te voorkomen?

4.3.1 Benodigdheden

Door begeleiders werden verschillende aspecten aangegeven die nodig zijn om ervoor te zorgen dat ze ex-gedetineerden beter kunnen begeleiden om recidive te voorkomen. De benodigdheden die genoemd zijn, liggen vooral binnen de onderwerpen organisatie en beleid (5x), hoewel ook gevraagd werd om verbeterde samenwerking en meer onderzoek (1x).

Op gebied van organisatie en beleid, werd door twee medewerkers gevraagd om een betere voorbereiding voordat de cliënt bij hen terecht komt: er werd voorgesteld om bijvoorbeeld al gedragsmodules aan de cliënt aan te reiken tijdens de voorbereidingsfase (h5, h6). in de gevangenis al een intake te houden zodat het traject beter voorbereid kan worden (h5), en om een half jaar voor het einde van detentie al duidelijk in beeld te krijgen wat er voor het begeleidingstraject nodig is (h3). Ook hebben begeleiders nodig dat er betere organisatie komt van de eerste opvang (h1, h3, h5): de huidige 72 uur pilot zou behouden moeten worden, en ook het hele jaar door gefund moeten worden. *"Maar een opvangplek is cruciaal vind ik. Daarom had ik ook een pilot kamer georganiseerd, omdat ik niet wilde dat ze op straat komen*," (h5). Ook een goede doorzetting na deze opvang is belangrijk (h3).

Daarbij werd ook aangegeven dat de organisatie de werkinhoud van medewerkers anders zou kunnen inrichten. Een enkel centraal contactpersoon voor een cliënt werd als een waardevolle verbetering gezien (h1, h4, h5): "*Iemand die echt alles overziet weet je wel en die dan ook alle lijnen zet,"* (h1). Daarbij werd benoemd dat er meer ruimte zou kunnen komen om meer op huisbezoek te gaan (h6). Ten slotte werd nog aangegeven dat er meer aandacht nodig is voor de veiligheid van de begeleiders zelf: *"En we zitten hier in gesprek en er komt iemand hierbinnen stormen en mijn cliënt is het doelwit en ik zit ernaast,"* (h6).

Met betrekking tot de samenwerking, werd vooral gezegd dat een nauwere en meer open samenwerking, waarbij de betrokken organisaties minder binnen hun eigen hokje blijven en makkelijker informatie kunnen delen, een uitkomst zou zijn (h2). Ook werd gesuggereerd dat een gezamenlijke opvang voor alle betrokken partijen een uitkomst zou kunnen bieden (h5), vooral bij het probleem dat ex-gedetineerden na vrijlating door administratieve problemen soms nergens terecht kunnen.

Ten slotte werd door een begeleider nog benoemd dat er meer onderzoek zou kunnen komen naar de psychische factoren en omgevingsfactoren die meespelen voor een cliënt, zodat begeleiders hier beter op aan kunnen sluiten (h1).

4.3.2 Aansluiting bij literatuur

Vanuit de theorie waren er weinig verwachtingen over de specifieke benodigdheden van begeleiders in het nazorg traject. Wat wel overeenkwam, was dat begeleiders unaniem aangaven dat de eerste 72 uur erg belangrijk is (van Hattum, et al., 2010), en dat zij vanuit een beleidsperspectief hierin meer aandacht nodig hebben. Ook werd vanuit de theorie aangegeven dat nazorg het beste begint wanneer iemand net in detentie zit (van Hattum, et al., 2010), wat bevestigd werd door begeleiders, die aangaven dat zij tijdens de detentie zelf niets kunnen doen, terwijl dit wel nodig is.

Hoofdstuk 5: Conclusies en Aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden eerst de conclusies van het onderzoek weergegeven, waarbij de deelvragen en vervolgens de hoofdvraag beantwoord wordt. Gebaseerd hierop worden daarna de aanbevelingen voor de beroepspraktijk gedaan.

5.1 Conclusies

Het doel van het onderzoek was om inzicht te verschaffen in factoren die bijdragen aan recidive en herstel voor ex-gedetineerden in de gemeente Eindhoven, zodat professionals beter kunnen aansluiten bij de begeleidingsbehoeften van ex-gedetineerden en zo de recidivecijfers kunnen verminderen.

In antwoord op deelvraag 1, *"Welke risicofactoren en signalen gebruiken begeleiders om recidive te voorspellen?"* bleek dat volgens begeleiders vooral risicofactoren zoals een achtergrond in verslaving, jeugd trauma's, psychische toestand, evenals persoonlijkheidskenmerken en mogelijke verstandelijke beperkingen gebruikt worden om het risico op recidive in te schatten, naast omgevingsfactoren zoals niet voldoende geld hebben, met slechte vrienden omgaan, verveling, en het niet accepteren van hulp in het omgaan met eventuele trauma's en moeilijke situaties. Er werden weinig signalen benoemd, maar wanneer cliënten geen contact houden, smoesjes verzinnen, andere afspraken hebben of dure kleding of accessoires hebben, zijn dit vaak indicatoren van recidive. De theorie over risicofactoren werd hiermee grotendeels bevestigd, hoewel begeleiders geen duidelijk onderscheid maken tussen typen begeleiders in hun begeleiding.

In antwoord op deelvraag 2, *"Welke bevorderende en belemmerende factoren spelen nu een rol in de begeleiding?"* werd door begeleiders op veel verschillende vlakken factoren genoemd, vooral op gebied van beleid, voorbereiding tijdens detentie, eerste opvang, en inhoud van begeleiding. Beleidsmatig zijn er vooral te veel procedures en regels, waardoor knelpunten ontstaan en de geldstroom te langzaam op gang komt. Een gebrek aan funding en prioritering ook werkt belemmerend, vooral omdat midden in het pilotproject soms het geld op is. Verder werkt het belemmerend dat tijdens detentie nog geen begin gemaakt mag worden met de begeleiding, omdat er daardoor niet voldoende geregeld is op moment van vrijlating, en voor ex-gedetineerden een te grote afstand tot de maatschappij ontstaat. De periode direct na vrijlating is het belangrijkst volgens begeleiders, waarbij het bevorderend werkt om meteen contact te leggen en de cliënt op te vangen en een opvangplek te bieden. Iedereen was erg enthousiast over de 72-uur pilot. Tijdens de eerste periode moet voorzien worden in basisbehoeften zoals geld en onderdak en is beschikbaarheid van de begeleider bevorderend. In latere stadia is het vooral belangrijk om de ex-gedetineerde werk te bieden, om verveling tegen te gaan, en om een legaal inkomen, structuur, en stabiliteit te bieden, en te zorgen dat de cliënt een sociaal netwerk opbouwt en zich betrokken voelt bij de maatschappij. Tijdens de begeleiding zelf, is het bevorderlijk om niet te veel te eisen, en om maatwerk te bieden, door flexibel te zijn in de gebruikte aanpak en een goede band te creëren met de cliënt. Niet (voor)oordelen en niet autoritair zijn, zijn hierbij belangrijk, evenals duidelijk en eerlijk zijn, en goed

luisteren. Naast het uitvoeren van taken, is het volgens begeleiders bevorderlijk om de cliënt te coachen, en hierbij vooral de eigen verantwoordelijkheid te stimuleren, vaardigheden aan te leren op gebied van praktische dingen, maar ook om hen kansen te bieden, motivatie vast te houden, en hun eigen kracht te stimuleren. Het bleek belangrijk om daarbij consequenties te zetten en te handhaven. Ten slotte werd benoemd dat alle bevorderende en belemmerende factoren sterk afhankelijk zijn van de mate waarin de cliënt zelf echt wil veranderen. Door begeleiders werden meerdere bindingen benoemd als belangrijk, waaronder attachment, commitment, en involvement, waarop actief ingegaan wordt tijdens de begeleiding. Begeleiders zagen vooral benodigdheden in de leefgebieden huisvesting, inkomen en schulden tijdens de eerste 72 uur, maar pas voor zorg tijdens latere stadia.

In antwoord op deelvraag 3, *"Welke begeleiding is volgens ex-gedetineerden nodig om recidive te voorkomen?"* bleek dat volgens ex-gedetineerden vooral snel na vrijlating hulp nodig is op gebied van basisbehoeften: onderdak, inkomen, en werk. De belangrijkste reden om de criminaliteit in te gaan was voor velen het gemak om aan veel geld te komen, en wanneer zij na vrijlating nergens kunnen wonen, niet eens een sigaret kunnen kopen, en niet in eigen onderhoud kunnen voorzien omdat door gebrek aan VOG geen werk te vinden is, is het te makkelijk om terug te gaan naar oude vrienden en de criminaliteit weer in te gaan. Andere factoren die een rol spelen zijn verveling en slechte invloed van vrienden. Op gebied van begeleiding wilde iedereen vooral graag hulp bij praktische zaken, omdat na detentie er een groot gat is met de maatschappij en ze niet weten hoe dingen moeten. Daadkracht, goed luisteren, en niet oordelen waren hierbij belangrijke factoren. Coaching en andere begeleidingsfactoren werden niet benoemd als belangrijk. Om recidive te voorkomen, helpt het vooral wanneer de ex-gedetineerde familie of een begeleider heeft waar ze genoeg een band mee hebben dat ze deze niet teleur willen stellen. Ook bleek dat er verschil was in de houding van geïnterviewden: een ex-gedetineerde die moeite deed, bijleerden, bereid was om te werken en vooral ook aan zichzelf werkte, behaalde betere resultaten (geen recidive) dan een cliënt die geen hulp wilde met eigen problemen en werk afwees (veel recidive). Ten slotte werd nog een teveel aan hulpverleners en te veel afwijzingen van instanties benoemd als hinderlijk bij het voorkomen van recidive. Benodigdheden van ex-gedetineerden sloten aan bij de sociale bindingstheorie, waarbij vooral attachment en involvement bindingen benoemd werden. Van de vijf leefgebieden, waren er drie echt belangrijk: huisvesting, inkomen, schulden. Praktische hulp in omgang met detentieschade was zoals vanuit de theorie verwacht erg belangrijk.

In antwoord op deelvraag 4, "Wat hebben begeleiders nodig om recidive bij ex-gedetineerden te voorkomen?" bleek dat er vooral behoefte is aan een betere voorbereiding vanuit detentie, bijvoorbeeld door gedragsmodules tijdens de voorbereidingsfase, en een betere manier om basisbehoeften te regelen. Deze behoeften werden vanuit de literatuur ook verwacht. Iedereen had behoefte aan een voortzetting van de 72-uur pilot, en er werd gesuggereerd om met meerdere organisaties een gezamenlijke opvang te regelen voor cliënten die door administratieve problemen geen woning vesting hebben. Daarbij willen begeleiders graag een enkel contactpersoon voor elke cliënt, en meer aandacht voor veiligheid van begeleiders.

De hoofdvraag, "Hoe kunnen professionals in Eindhoven aansluiten bij de begeleidingsbehoeften van ex-gedetineerden na vrijlating om recidive te voorkomen?", kan daarom als volgt beantwoord worden: om beter aan te sluiten bij begeleidingsbehoeften van ex-gedetineerden, kunnen professionals in Eindhoven meer nadruk leggen op de periode vlak na de vrijlating, en in deze tijd zoveel mogelijk samenwerken met andere instanties om de ex-gedetineerde huisvesting en inkomen te kunnen garanderen, evenals praktische hulp met het aanleren van vaardigheden die nodig zijn de afstand tot de maatschappij te overbruggen. Hierbij zou het helpen als er voor de cliënt een enkele begeleider het aanspreekpunt is. Daarnaast is het belangrijk na de eerste opvang dat er veel aandacht besteed wordt aan het vinden van legaal werk, dat veel voordelen heeft voor ex-

gedetineerden, en zou het helpen bij cliënten die schulden hebben, om beter te helpen bij het regelen van deze schulden. Inhoudelijk werkt het positief om de ex-gedetineerde te motiveren om aan zichzelf te werken en de hulp te accepteren die nodig is om eigen problemen aan te pakken. Afhankelijk van de cliënt, kan het daarbij bevorderlijk zijn om familieleden te betrekken bij de begeleiding, omdat zij hierdoor in sommige gevallen gemotiveerd zijn om het echt te proberen.

5.2 Aanbevelingen

1. Prioritering van het 72-uur opvang: De 72-uur pilot was volgens alle begeleiders een erg nuttig aspect van de begeleiding, die ook door de ex-gedetineerden als essentieel en prettig ervaren wordt. De inrichting van dit programma zou permanent moeten worden, waarbij de focus zou moeten komen te liggen op een duurzame inrichting zodat het hele jaar door funding hiervoor beschikbaar is. Tijdens deze eerste opvang zou waar mogelijk een enkele vaste begeleider geïntroduceerd moeten worden, die het aanspreekpunt is voor de ex-gedetineerde tijdens de rest van het proces. hierdoor kan duidelijkheid verbeterd worden, en meer vertrouwen ontstaan omdat de begeleider ook de persoon is die er meteen voor ze is wanneer ze vrijkomen.

- Aandachtspunten: Dit kan het beste geregeld worden door het gemeentelijk de-escalatie team omdat zij de regie over nazorg in handen hebben. Om het betaalbaar te houden, is het aan te bevelen om vrijwilligers en/of stagiaires in te zetten bij het opzetten van dit project, maar wel vaste medewerkers te gebruiken bij het rechtstreekse contact met ex-gedetineerden, zodat zij vertrouwen kunnen opbouwen en de begeleider associëren met actieve hulp en betrokkenheid, wat volgens begeleiders belangrijk is. Bij deze prioritering moet vooral gezorgd worden dat de zorg gewaarborgd kan blijven het gehele jaar door, bijvoorbeeld door voordat nieuwe budget beschikbaar is al na te denken over hoe het wordt ingevuld, zodat niet midden in het jaar het geld op is en het project ophoudt.

2. Gedeelde huisvesting: Als aanvulling op het 72-uur programma is aan te bevelen om nauwer samen te werken tussen de verschillende instanties, zodat een gedeelde opvang gecreëerd kan worden. Dit is extra belangrijk omdat volgens ex-gedetineerden het niet hebben van huisvesting sterk bijdraagt tot recidive, en het hebben van een veilige eigen plek juist kan aanmoedigen tot het beter inzetten van hun leven na detentie.

- Aandachtspunten: aan de gedeelde huisvesting zouden strikte regels verbonden moeten zijn met betrekking tot gedrag, zoals geen drank en drugs, geen handel, houden aan afspraken met begeleiding, deelnemen aan dagbesteding, en bezoek alleen in overleg met begeleiding. Begeleiders gaven namelijk aan dat consequenties (zowel positief als negatief) motiverend werken voor ex-gedetineerden om zich aan afspraken te blijven houden, en ook ex-gedetineerden zelf gaven aan dat het verbinden van voorwaarden aan huisvesting kan aansporen om bijvoorbeeld psychiatrische hulp te krijgen. Daarbij kunnen verkeerde vrienden gemakkelijk zorgen voor recidive, terwijl familie juist positief kan werken.

3. Vaardigheden training tijdens dagbesteding: Volgens ex-gedetineerden werkte dagbesteding goed om recidive tegen te gaan, en volgens begeleiders is het vaak nodig dat cliënten werken aan vaardigheden zoals bijvoorbeeld gespreksvoering. Daarom wordt geadviseerd om mogelijkheden te creëren voor dagbesteding waar ook begeleiding is voor sociale vaardigheidstraining en eventuele mogelijkheden tot het behalen van certificaten/diploma's. Op deze manier kunnen ex-gedetineerden zonder VOG-ervaring opdoen en beter op de maatschappij ingespeeld raken. De extra nadruk op dagbesteding kan bijdragen tot het uitbreiden van een sociaal netwerk voor ex-gedetineerden zodat

de risicofactor van verkeerde vrienden minder groot wordt, en het kan ze het gevoel geven dat ze iets nieuws opbouwen, wat volgens een ex-gedetineerden nodig is.

- Aandachtspunten: Om ex-gedetineerden te motiveren om deel te nemen aan deze vaardigheden training, is te adviseren om het deelnemen aan deze dagbesteding en het met succes doorlopen hiervan, te linken aan mogelijkheden om werk te vinden. Ex-gedetineerden hebben hier sterk behoefte aan, maar hebben vanwege hun achtergrond vaak moeilijkheden om werk te vinden. Door aan cliënten die actief meewerken aan de dagbesteding als vervolg een betaalde baan in het vooruitzicht te stellen, bijvoorbeeld door middel van een samenwerking, kan deelname gestimuleerd worden.

Meer focus op handelingen: Uit interviews bleek dat ex-gedetineerden vooral positief zijn over de praktische handelingen die begeleiders voor hun ondernemen, en hierdoor gemotiveerd kunnen raken in hun proces om de begeleider niet teleur te stellen. Begeleiders gaven aan dat deze band ook een werkzame factor is, maar dat ex-gedetineerden vaak niet zien wat er allemaal gedaan wordt voor ze omdat het achter de schermen gebeurt. Door cliënten meer te betrekken bij het proces zelf en inzichtelijker te maken wat hun begeleider doet, kan meer vertrouwen in de relatie worden opgebouwd, en kan scepticiteit weggenomen worden die ex-gedetineerden soms hebben tegenover instanties. Daarbij kan ook tijdens de begeleiding vaker gevraagd worden welke praktische zaken de cliënt hulp bij kan gebruiken, bijvoorbeeld met betrekking tot schrijven van brieven, bellen naar instanties en andere dingen die geregeld moeten worden, omdat ze hier vaak meer moeite mee hebben dan altijd toegegeven wordt, en deze hulp sterk gewaardeerd wordt.

- Aandachtspunten: Praktische hulp die ex-gedetineerden ook daadwerkelijk kunnen zien, zoals hulp bij brieven schrijven, hulp bij schulden regelen, duidelijkheid scheppen in welke organisatie wat doet, hulp bij aanvragen doen.

Hoofdstuk 6. Discussie

Hieronder wordt eerst de betekenis en bruikbaarheid van de gevonden resultaten besproken, waarna de sterktes en zwaktes van de gebruikte methodologie bediscussieerd worden.

6.1 Betekenis en bruikbaarheid

In de probleemanalyse bleek dat er vijf leefgebieden waren waarom in het algemeen ex-gedetineerden problemen ondervinden: schulden, werk, huisvesting, ID-bewijs, en zorgprobleem of zorgvraag door bijvoorbeeld verslaving. Uit het onderzoek kwam naar voren dat bij ex-gedetineerden in de gemeente Eindhoven, het vooral lag aan werk en huisvesting, hoewel schulden ook genoemd zijn. ID-bewijs en verslaving kwamen niet of nauwelijks naar voren. Volgens de literatuur (VNG, 2011) hebben ex-gedetineerden veel behoefte aan nazorg en begeleiding, maar uit het onderzoek kwam naar voren dat dit mogelijk alleen welkom is wanneer eerst aan de levensbehoeften is voldaan en ex-gedetineerden hiertoe gemotiveerd kunnen worden. Er bleek bij sommigen weerstand te zijn tegen begeleiding op persoonlijk vlak, mogelijk mede omdat ex-gedetineerden zichzelf nauwelijks als een beperkende factor bleken te zien, terwijl juist veel praktische begeleiding bij het regelen van zaken erg gewaardeerd wordt. Dit kan mogelijk een brug vormen tot het komen tot meer diepgaande begeleiding wanneer een goede band opgebouwd kan worden tussen begeleider en ex-gedetineerde.

De belangrijkste obstakels waar medewerkers tegenaan lopen in de praktijk, liggen bij het huidige beleid. Dit sluit aan bij de literatuur, die eveneens aangaf dat professionals vooral tegen het systeem aanlopen (Maanen, 2019). Hierdoor is het volgens medewerkers soms niet mogelijk om de zaken die ze weten dat nodig zijn, daadwerkelijk te regelen voor cliënten. Het is daarbij opmerkelijk in dit onderzoek dat ex-gedetineerden alle instanties waar ze mee in aanraking komen, blijkbaar als “een pot nat” zien, en niet snappen wie wat doet of dat frustratie met de ene instantie niet per se over de andere instantie of begeleider gaat. Hier kan op ingespeeld worden door begeleiding, door het te signaleren wanneer ex-gedetineerden deze opvatting hebben, en bij te sturen door duidelijk te maken wat precies van deze instantie verwacht kan worden, en wat niet. Op deze manier kan ook vertrouwen opgebouwd worden.

Verder kwam uit het onderzoek naar voren dat betere samenwerking gewenst is volgens alle betrokkenen. Hoewel in principe de samenwerking volgens medewerkers goed verloopt, was er behoefte aan om meer te delen aan informatie en beter samen te werken zodat projecten niet steeds opnieuw begonnen hoeven te worden. De probleemanalyse gaf aan dat ex-gedetineerden vaak te maken krijgen met veel begeleiders vanuit verschillende organisaties. Dit kwam ook naar voren uit interviews met begeleiders evenals ex-gedetineerden, die graag een enkel contactpersoon voor elke ex-gedetineerde wilden zien.

De resultaten van dit onderzoek zijn bruikbaar in de praktijk, omdat het in beeld brengt wat ex-gedetineerden het meeste nodig hebben van hulpverleners en van de gemeente. Hierdoor kunnen hulpverleners in hun aanpak beter aansluiten aan de behoeften, en kunnen zij factoren die vaak tot recidive leiden voorkomen. Hoewel het belang van werk, geld en huisvesting bij begeleiders al bekend was, heeft het onderzoek voor de praktijk inzicht gegeven in hoe belangrijk dit is, vooral in de periode net na vrijlating, en is duidelijk gemaakt dat de 72-uur pilot erg goed op deze behoefte aansloot. Dit is niet alleen van belang voor de gemeente Eindhoven, maar kan wanneer het op beleidsniveau opgepakt wordt ook leiden tot een samenwerkingsverband tussen meerdere betrokken organisaties, om centraal tijdelijke opvang te regelen. De consequentie hiervan zou zijn dat ex-gedetineerden na vrijlating zich veilig kunnen voelen in hun eigen woning of kamer, en in

eerste levensbehoeften kunnen voorzien, waardoor zij gemakkelijker de verleiding van recidive kunnen weerstaan. Door in deze periode als begeleiders veel aandacht te besteden aan juist de overgang tussen detentie en maatschappij wordt het voor ex-gedetineerden makkelijk om zowel praktische zaken te regelen als een vorm van steun te vinden in de begeleiding.

6.2 Sterkte- zwakteanalyse

De betrouwbaarheid van het onderzoek is versterkt doordat gebruik gemaakt is van triangulatie: er is literatuur gebruikt, en ex-gedetineerden en begeleiders van verschillende instellingen zijn geïnterviewd. Doordat bij de begeleiders verzadiging is bereikt tijdens de interviews en er geen nieuwe informatie meer naar voren kwam, zijn deze resultaten ook betrouwbaarder geworden. Bij de interviews met ex-gedetineerden is geen verzadiging bereikt: het bleek dat de problemen en oorzaken voor recidive erg verschilden tussen ex-gedetineerden, afhankelijk van hun achtergrond en persoonlijke manier van omgaan met moeilijkheden en tegenslag in hun leven. Het was ook maar mogelijk om 4 ex-gedetineerden te interviewen, er werden helaas niet meer bereid gevonden om deel te nemen aan de interviews. Daardoor zijn de resultaten van dit aspect van het onderzoek minder betrouwbaar met betrekking tot de onderwerpen waar veel verschil van mening over was. Verder is de betrouwbaarheid versterkt door alle interviews te transcriberen en vervolgens open en axiaal te coderen (Boeije, 2012).

Met betrekking tot validiteit, was deze op gebied van sommige interviews met begeleiders enigszins beperkt. Er bleek enige mate van sociaal wenselijke antwoorden voor te komen. Sommige begeleiders bleken niet open te durven praten over zaken die niet goed gingen, en zeiden bijvoorbeeld dingen als, “misschien verbeterslagen kunnen toepassen om dat uhh... heel netjes te zeggen haha,” (h1). De ex-gedetineerden daarentegen waren wel heel open, en voelden zich merkbaar vrij om te zeggen waar ze mee zaten. Beide groepen was van tevoren uitgelegd dat alle interviews compleet vertrouwelijk waren en de data anoniem uitgewerkt zou worden. Samen met medewerkers van de gemeente is de vragenlijst voor zowel ex-gedetineerden als begeleiders gefinetuned, en is gezorgd voor interne validiteit van het onderzoek, zodat ook echt gevraagd werd naar de juiste benodigde informatie. Daarnaast was de gekozen groep ex-gedetineerden te eenzijdig, omdat niet meer mensen gevonden konden worden, waardoor de externe validiteit niet zo groot is als wenselijk zou zijn: er zijn relatief veel ex-gedetineerden met een migratieachtergrond meegenomen (75%), en er was niet zoveel veel variatie in de achtergrond van hun situatie. Zo was er bijvoorbeeld geen LVBer of ISD’er bij de interviews betrokken. Hierdoor is de groep minder representatief voor de groep ex-gedetineerden in gemeente Eindhoven. Wel was er een veelpleger en een ex-drugsverslaafde bij het onderzoek betrokken, en zowel ex-gedetineerden die goed herstellend waren als ex-gedetineerden bij wie het traject minder succesvol was.

Verwijzingen

B.O. Vogelvang, A. v. (sd).

Baarda, B., Bakker, E., Boullart, A., T.Fischer, Julsing, M., Peters, V., & Velden, T. v. (2013). *Basisboek kwalitatief onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek.* Groningen/Houten: Noordhoff uitgevers.

Binnen de muren. (z.d.). *wat doet een gevangenisstraf met je gezondheid?* Opgehaald van binnen de muren: https://binnendemuren.be/?id=116%3Aqartwatdoeteengevang

Boeije, H. (2012). *Analyseren in kwalitatief onderzoek. Denken en doen.* Den haag: Boom Lemma Uitgevers.

Dijkhoff, K. (2018, oktober 01). *Beleidskader bijdrageregeling begeleiden van ex-gedetineerden voor wonen en werken 2018*. Opgehaald van Wetten Overheid: https://wetten.overheid.nl/BWBR0040047/2017-10-06

DJI. (2019). *bestuurlijke afspraken.* Opgehaald van DJI: https://www.dji.nl/justitiabelen/volwassenen-in-detentie/re-integratie/bestuurlijke-afspraken.aspx

DJI. (z.d.). *Doel van gevangenisstraf.* Opgehaald van DJI: https://www.dji.nl/justitiabelen/volwassenen-in-detentie/straffen-en-maatregelen/index.aspx#:~:text=Doel%20van%20gevangenisstraf&text=Vergelding%3A%20de%20opgelegde%20straf%20laat,detentie%20immers%20geen%20bedreiging%20meer.

Elchardus, M., Spruyt, B., & Vanroelen, C. (2014). *Sociologie een inleiding.* Amsterdam: Pearson Benelux.

Halderen, R. v., Croes, L. d., & Vogelvang, B. (2015, December). *Weg terug levensverhalen van brabantse ex-gedetineerden die doorgaan of stoppen met criminaliteit.* Opgehaald van Researchgate: https://www.researchgate.net/publication/337636360_Weg_terug_Levensverhalen_van_Brabantse_ex-gedetineerden_die_doorgaan_of_stoppen_met_criminaliteit

Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency.*

Jennissen, R. (2009). *Criminaliteit, leeftijd en etniciteit.* Opgehaald van wodc: https://www.wodc.nl/binaries/ob277_volledige_tekst_tcm28-70077.pdf

Keulartz, J. (1987). *van bestraffing naar behandeling.* Opgehaald van canon sociaal werk: https://www.canonsociaalwerk.eu/1978_de_Turck/1987%20Keulartz%20van%20bestraffing%20naar%20behandeling%20OCR%20C.pdf

Loosdregt, S. v. (2019, februari 5). *waarom zoveel gevangenen opnieuw in de fout gaan tien oorzaken van recidive.* Opgehaald van Demonitor kro ncrv: https://demonitor.kro-ncrv.nl/artikelen/waarom-zoveel-gevangenen-opnieuw-in-de-fout-gaan-tien-oorzaken-van-recidive

Maanen, A. v. (2019, November 18). (S. Zadday, Interviewer)

mens en samenleving. (2012). *de sociale bindingstheorie van hirschi en crimineel gedrag*. Opgehaald van mens en samenleving.infonu: https://mens-en-samenleving.infonu.nl/psychologie/93466-de-sociale-bindingstheorie-van-hirschi-en-crimineel-gedrag.html

Moffitt, T. E. (1993). *Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: a developmental taxanomy.* Opgehaald van citseerx: http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.556.2931&rep=rep1&type=pdf

Moors, H., & Ballogh, L. (2007). *Warme overdracht of koude Kermis.* Opgehaald van Docplayer: https://docplayer.nl/11509526-Warme-overdracht-of-koude-kermis.html

Rijksoverheid. (z.d.). *verminderen recidive.* Opgehaald van rijksoverheid: https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/recidive/verminderen-recidive

van Hattum, W., Deckwitz, T., Uygul, D., Jansen, J., Yntema, T., van Tuinen, K., . . . Gerritsen, R. (2010). *gevangenisstraf van de toekomst.* Opgehaald van rug: https://www.rug.nl/research/portal/files/2355613/GevangenisstrafvandeToekomst.pdf

VenJ, M. v., DJI, Reclassering, & VNG. (2019, juli 01). *Bestuurlijk akkoord ex-justitiabele burgers.* Opgehaald van DJI: https://www.dji.nl/binaries/Bestuurlijk%20akkoord%20re-integratie%20ex-justitiabelen%20definitief%20met%20handtekeningen%201%20juli%202019_tcm41-396522.pdf

VNG. (2009). *Handreiking bij Samenwerkingsmodel Nazorg Volwassen Ex-Gedetineerde burgers.* Opgehaald van VNG.

VNG. (2011). *Samenwerkingsmodel Nazorg volwassenen ex-gedetineerde burgers actualisatie 2011*. Opgehaald van VNG: https://vng.nl/sites/default/files/vng/Documenten/actueel/beleidsvelden/maatschappelijke_ondersteuning/2011/20111018_VNG_Samenwmodel_exgedetineerden.pdf

VNG, & VenJ, M. (2014). *Convenant Re-integratie van (ex-)gedetineerden: richting aan re-integratie.* Opgehaald van DJI: https://www.dji.nl/binaries/convenant-re-integratie-van-(ex-)-gedetineerden_tcm41-128006.pdf

Vogelvang, B., Burik, A. v., Knaap, L. v., & Wartna, B. (2004, April). *Prevalentie van criminogene factoren bij mannelijke gedetineerden in Nederland.* Opgehaald van tu delft: https://www.recht.nl/nieuws/strafrecht/archief/13264/criminogene-factoren-bij-nederlandse-gedetineerden/

Wartna, B., Tollenaar, N., & Essers, A. (2005, Januari). Opgehaald van officielebekendmakingen: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-30023-1-b2.pdf

Bijlagen

Bijlage 1. Informed consent form

Dit interview wordt afgenomen als onderdeel van het afstudeeronderzoek aan de Fontys Hogeschool Sociale Studies van Sana Zadday. Het interview zal volledig geanonimiseerd worden en de informatie uit dit interview zal **uitsluitend** gebruikt worden voor het afstudeeronderzoek. Het interview, de opname en transcriptie, wordt na de inleverdatum volledig vernietigd.

Dit afstudeeronderzoek kan volledig worden opgenomen in de HBO-kennisbank waar het onderzoek openbaar wordt voor derden.

Ik geef WEL/GEEN toestemming dat de inhoud van mijn interview openbaar wordt in hbo-kennisbank.

Met ondertekening van deze verklaring geef ik toestemming aan Sana Zadday dat mijn interview gebruikt mag worden voor haar afstudeeronderzoek aan de Fontys Hogeschool Sociale Studies.

Sana Zadday Respondent

--- ---

Datum Plaats

--- ---

Bijlage 2. Topiclijst hulpverleners

Professionals Nazorg Ex-gedetineerden

1. Intro Inleiding onderwerp.

1.1 Bespreken van probleemstelling en doel van het onderzoek.

1.2 Benoemen hoofd en deelvragen van het onderzoek.

Ik doe onderzoek naar hoe professionals in Eindhoven beter kunnen aansluiten bij de begeleidingsbehoefte van ex-gedetineerden om recidive te voorkomen. Met de resultaten uit dit onderzoek ga ik aanbevelingen doen aan het Gemeentelijk De-escalatie team Nazorg.

Deelvraag 1: hoe is de nazorg van ex-gedetineerden nu geregeld in de gemeente Eindhoven?

Deelvraag 2 welke bevorderende factoren spelen nu een rol in de begeleiding?

Deelvraag 3. belemmerende factor spelen nu een rol in de begeleiding?

Deelvraag 4: welke begeleiding is volgens ex-gedetineerden nodig om recidive te voorkomen.

1.3 Bespreken: Tijdsduur van het interview, Van geluidsopname naar transcript, waarborgen anonimiteit, mogelijkheid om te stoppen, inzage in resultaten, eventuele vragen, tekenen informed consent.

2. Algemene informatie

2.1 Functie en hoelang werkzaam in deze functie en organisatie?

2.2Voorgaande studies.

2.3 Voorgaande functies.

2.4 Uitleg doelgroep.

2.5 Uitleg werkzaamheden.

2.6 Hoe ervaart u deze functie/doelgroep en werkzaamheden.

3. Kennis/beeldvorming begrippen en doelgroep.

3.1 Wat verstaat u onder nazorg of re-integratie ex-gedetineerden?

3.2 Wat verstaat u onder recidive?

3.3 Op wat voor manieren bent u in aanraking geweest met recidivisten?

3.5 Waar herkent u recidivisten in het werkveld aan?

3.6 Welke doelgroepen hebben volgens u het meeste kans om opnieuw de fout in te gaan?

3.7 Hoe groot is de populatie doelgroep die met deze onderwerpen te maken heeft volgens u?

4. beleid

4.1 Hoe zou u het knelpunt van het grote aantal ex-gedetineerden dat opnieuw de fout in gaat beschrijven?

4.2 Welke knelpunten hangen samen met het landelijke beleid op nazorg volgens u?

4.3Welke knelpunten die volgens u samenhangen met dit landelijke beleid nazorg herkent u in uw organisatie?

4.3 Welke knelpunten die volgens u samenhangen met dit landelijke beleid nazorg herkent u bij de cliënten die u begeleid? Waar herkent u dit aan?

5. Oorzaken

5.1 Welke oorzaken hangen volgens u samen met het vertonen van crimineel gedrag? Individuele oorzaken of omgevingsfactoren?

5.2. Welke eigenschappen en capaciteiten bevorderen of verminderen crimineel gedrag volgens u?

5.3 Welke gebeurtenissen kunnen crimineel gedrag bevorderen of verminderen volgens u?

5.4 Welke veranderingen in de maatschappij hebben invloed op crimineel gedrag volgens u? Welke in positieve zin en welke in negatieve zin?

5.5 Wat voor invloed heeft het op ex-gedetineerden dat zij moeilijker werk kunnen vinden na een crimineel verleden?

5.6 kunt u het verschil zien in gedrag tussen iemand die een problematische jeugd heeft gehad en vroeg is begonnen met crimineel gedrag en iemand die later is begonnen en een normale ontwikkeling heeft gehad?

5.7 wat heeft volgens u de overhand psychische of omgevingsfactoren?

5.8 heeft de ‘’etiketteringstheorie’’ invloed op de re-integratie van ex-gedetineerden volgens u? (uitleg geven)

6. begeleiding en uitvoering

6.1. Welke positieve/negatieve gevolgen heeft de begeleiding die u biedt volgens u, en die van de ketenpartners?

6.2. Waar denk je dat ex-gedetineerden behoeften aan hebben (alleen in de begeleiding)?

6.3. Waar denk je dat ex-gedetineerden het meest behoefte aan hebben op basis van de 5 leefgebieden?

6.4 Wat denk je dat ex-gedetineerden missen in de begeleiding?

6.5 Denk je dat begeleiding in de eerste 72 uur het verschil kan maken? (handje vasthouden in het begin)

6.6 Kunt u als professional signaleren wanneer een cliënt van u dreigt opnieuw de fout in te gaan?

6.7 Welke eigenschappen heeft de hulpverlener nodig om recidivisten op tijd te signaleren volgens u?

6.8 Hoe stelt u zich op ten opzichte van een cliënt die niet wil meewerken aan nazorg/hulpverlening en waarom?

7. Interventies en ketensamenwerking.

Middelen om het doel te bereiken

Methoden

7.1 Is er volgens u voldoende aanbod in woon en dagbestedingsprojecten die aandacht besteden aan de doelgroep ex-gedetineerden in Eindhoven? Wat zou hierin verbeterd kunnen worden, wat gaat goed?

7.2 Hoe kan de professional volgens u beter aansluiten op de individuele ondersteuningsbehoeften van de cliënt?

7.3 Welke eigenschappen heeft de professional nodig om goed aan te kunnen sluiten bij de cliënt volgens u?

7.4 Worden onderliggende problemen (zowel omgeving als biologische risicofactoren) bespreekbaar gemaakt, zo ja, hoe? zo nee, waarom niet?

7.5 Wat doet u al om het sociaal netwerk in de hulpverlening te betrekken?

7.6 Wat kan een cliënt zelf doen (eigen kracht) om goed te re-integreren in de samenleving? Hoe motiveert u deze kracht, en hoe vaak lukt dit?

7.7 Hoe leert u cliënten om te gaan met de afwijzing in de maatschappij die zij ervaren?

7.8 Richt u zich op het verbeteren van sociale vaardigheden, zo ja hoe. zo nee, waarom niet?

7.9 richt u zich op het vinden van scholing of werk voor een ex-gedetineerden?

7.10 Welke interventies werken bevorderend in het bestrijden van recidive en welke juist niet?

Ketenpartners

7.11 Welke samenwerking met andere partijen is er in de bestrijding van criminaliteit en recidive binnen uw organisatie?

7.12 hoe vindt u de samenwerking met de ketenpartners?

Capaciteiten hulpverleners

7.13 Heeft u scholing over omgang met criminaliteit gehad, heeft u hier behoefte aan? waarom?

7.14 Heeft u favoriete methodieken die u toepast in de omgang met ex-gedetineerden met als doel recidive te verminderen? welke?

8. Afsluiting

8.1 Vragen of respondent iets wil delen wat nog niet aan bod is gekomen.

8.2 Dank voor medewerking en openheid.

Bijlage 3. Topiclijst ex-gedetineerden

1. Intro Inleiding onderwerp.

1.1 Bespreken van probleemstelling en doel van het onderzoek.

1.2 Benoemen hoofd en deelvragen van het onderzoek.

Ik doe onderzoek naar hoe professionals in Eindhoven beter kunnen aansluiten bij de begeleidingsbehoefte van ex-gedetineerden om recidive te voorkomen. Met de resultaten uit dit onderzoek ga ik aanbevelingen doen aan het Gemeentelijk De-escalatie team Nazorg.

Deelvraag 1: hoe is de nazorg van ex-gedetineerden nu geregeld in de gemeente Eindhoven?

Deelvraag 2 welke bevorderende factoren spelen nu een rol in de begeleiding?

Deelvraag 3. belemmerende factor spelen nu een rol in de begeleiding?

Deelvraag 4: welke begeleiding is volgens ex-gedetineerden nodig om recidive te voorkomen.

1.3 Bespreken: tijdsduur van het interview, van geluidsopname naar transcript, waarborgen anonimiteit, mogelijkheid om te stoppen, inzage in resultaten, eventuele vragen, tekenen informed consent.

2. Algemene informatie

2.1 Leeftijd

2.2 Kun je in het algemeen iets vertellen over hoe en waar je bent opgegroeid? Wijk/ouders/sociale positie

2.3 Welke opleidingen heb je gevolgd?

2.4 Welke baantjes heb je gehad?

2.5 Op welke leeftijd kwam je voor het eerst in aanraking met de politie?

2.6 Op welke leeftijd kwam je voor het eerst vast te zitten?

2.7 Heb je daarna nog vaker in de gevangenis gezeten? Zoja, hoevaak?

3. beleid

3.1 Hoe vind je dat het beleid omtrent nazorg is geregeld in Nederland?

3.2 Hoe denk je dat het beter kan, en waar wordt geen rekening mee gehouden?

4. Oorzaken

4.1 Welke oorzaken hingen bij jou samen met het vertonen van crimineel gedrag? Individuele oorzaken en/of omgevingsfactoren.

4.2 Zijn er bepaalde eigenschappen die volgens jou crimineel gedrag kunnen bevorderen of verminderen.

4.3 Welke gebeurtenissen in de samenleving of in iemands leven hebben invloed op crimineel gedrag?

4.4 Heb je het gevoel gehad dat er een etiket bij je werd opgeplakt? En hoe zit dat met afwijzing door de maatschappij? Hoe ging je daar mee om?

4.5 Heb je makkelijk werk kunnen vinden na detentie

4.6 Wat voor invloed heeft het op jou gehad dat je wel of geen werk hebt kunnen vinden?

4.7 Wat is de reden dat je opnieuw de criminaliteit in bent gegaan? (indien dit het geval is)

5. Tijdens detentie

5.1 Kun je een korte omschrijving geven van jouw tijd in detentie?

5.2 Heb je in detentie positieve dingen geleerd die je later nog hebt kunnen inzetten?

5.3 Van wie heb je tijdens detentie begeleiding gehad?

5.4 Vind je dat ze jou daar goed hebben voorbereid op jouw ''re-integratie''?

6. begeleiding/nazorg/ na detentie

Van welke organisaties heb je allemaal begeleiding gehad na detentie? Kun je daar kort iets over vertellen?

6.1. Welke positieve/negatieve gevolgen heeft de begeleiding die je hebt gekregen op jou gehad?

6.2. Waar had je vooral behoefte aan toen je net uit detentie kwam? (alleen in de begeleiding)

6.3. Waar had je het meest behoefte aan op basis van de 5 leefgebieden? (uitleg)

6.4 Wat miste je in de begeleiding?

6.5 Denk je dat begeleiding in de eerste 72 uur het verschil kan make? (handje vasthouden in het begin) (dat iemand jou opwacht op het station, en je direct begeleid)

6.6 wat zijn bij jou oorzaken geweest om weer (bijna) opnieuw de fout in te gaan?

6.7 Heb je ook periodes gehad dat je niet wilde meewerken aan nazorg of hulpverlening? Waarom?

7. Interventies

Methoden

7.1 Is er volgens jou voldoende aanbod in woon en dagbestedingstrajecten die aandacht besteden aan de doelgroep ex-gedetineerden in Eindhoven? Wat zou hierin verbeterd kunnen worden, wat gaat goed? Kon je gelijk ergens terecht?

7.2 Welke eigenschappen heeft een hulpverlener volgens jou nodig om goed aan te kunnen sluiten bij ex-gedetineerden?

7.3 Heb je ook wel eens hulpverleners ontmoet waar je niet mee wilde samen werken? Wat was de reden?

7.4 Werd jouw sociaal netwerk betrokken in de begeleiding? Vond je dit fijn en denk je dat dit positief kan uitpakken?

7.5 Hoe heb jij jouw eigen kracht ingezet tijdens de begeleiding? Moest deze gemotiveerd worden door jouw hulpverlener of wist je die eigen kracht zelf in te zetten?

7.6 hebben hulpverleners geholpen met het verbeteren van sociale vaardigheden, vinden van school of werk? zo ja hoe. zo nee, waarom niet?

7.7 Kun je mij als afsluiting in het kort vertellen wat er eerst niet goed ging waardoor je crimineel gedrag bleef herhalen en wat er nu wel goed gaat dat je je leven weer op de rit hebt?

8. Afsluiting

8.1 Vragen of respondent iets wil delen wat nog niet aan bod is gekomen.

8.2 Dank voor medewerking en openheid.

Bijlage 4. Codeboom

Deelvraag 1: Welke risicofactoren en signalen gebruiken begeleiders om recidive te voorspellen?

Deelvraag 2: welke bevorderende en belemmerende factoren spelen nu een rol in de begeleiding?

Deelvraag 3: welke begeleiding is volgens ex-gedetineerden nodig om recidive te voorkomen?

Deelvraag 4: Wat hebben begeleiders nodig om recidive bij ex-gedetineerden te voorkomen?

Resultaten codering deelvraag 1: risicofactoren en signalen	
Categorie	**Inhoud**
Risicofactor	**Jeugd**: verslaving achtergrond (h1, h3, h5), jeugdtrauma's (h1, h3), achterstand in jeugd (h6), vanaf jongs af aan in criminaliteit (h6), slechte opvoeding (h1) **Psychische staat**: psychopathie (h5, h6), beïnvloedbaar zijn (h5, h6), verstandelijke beperking (h5), **Huidige situatie**: niet genoeg geld hebben (h1, h3), slechte vrienden (h5, h6), verveling (h3), omgang met dakloze vrienden (h3), niet omgaan met trauma (h3), geen hulp accepteren (h6), achterstandswijk (h6)
Informatiebronnen	politie (h3, h5), informele tamtam (h5), persoonlijk contact (h5)
Signalen	Geen contact houden (h4), afspraken missen (h4), smoesjes terwijl ze geen baan hebben (h3), dure schoenen dragen (h4), twee telefoons hebben (h6)

Resultaten codering deelvraag 2: belemmerende factoren	
Categorie	**Inhoud**
Interdisciplinaire samenwerking	stopt als funding stopt (h1, h5), organisaties hebben eigen structuur en software (h1, h3), bekende informatie niet altijd gedeeld (h2), concurrentie van andere organisaties (h5), onvoldoende communicatie (h1), onduidelijke wie kan handelen (h2), niet open over samenwerking (h2), niet iedereen vervult hun rol (h4) afdelingen willen niet altijd samenwerken(h1) communicatie tussen gemeente en PI , casemanagers stoppen re-integratie traject(h1) Te afhankelijk op Neos voor opvang(h5), Zaken blijven zweven(h2), , wiel opnieuw uitvinden(h2),

	ik en mijn collega vinden dat reclassering te soft is naar deze jongen. Het is onze taak om iets milder te zijn, en van de reclassering om streng te zijn. Hij voelt ruimte bij de reclassering dus hij gaat steeds meer over de schreef, en wij zijn niet de persoon om dat terug te trekken zijn gedrag. (h4) z**o blijft het ja blijft het allemaal een beetje zweven ja, en dan vraag ik me weleens af maar wie kan nou niet regie nemen dat is het probleem niet, wie kan er nou hier iets in. (**h2)
Beleid, Procedure en organisatie	**Beleid**: beslissers te weinig veldervaring (h6), vertrouwensbreuk wanneer rechter extra straf geeft (h6), theorie overheid/organisatie werkt niet altijd in praktijk (h4, h6), niet-reclassering cliënten hebben te weinig consequenties (h6), afbouw bedden psychiatrie (h5), te veel zorgaanbieders (h4), alleen straffen helpt niet (h1), beleid denkt niet aan basisbehoeften (h4) **Procedures**: onmogelijk om zaken te regelen vanwege regeltjes (h1, h2), bureaucratie veroorzaakt knelpunten (h3, h6), procedures starten te traag (h1), te veel heisa in aanvragen (h1), missen duidelijkheid bij reclassering (h4), voorbereidende afspraken mogen niet (h3), regieteam bezuinigt te veel (h5), nazorg geen prioriteit gemeente (h1), goedwillende hulpverleners tegengehouden (h6), ingewikkeld systeem voor LVB (h4) **Organisatie**: rolverdeling niet goed (h1), funding op midden in het project (h5), geld op geen pilot (h1), te veel mensen betrokken bij begeleiding (h1), aansluiting vorige traject lastig (h2), inefficiënt (h5), alles moet op afspraak (h5), te veel taken naast reguliere baan (h3), cliënt ziet niet hoeveel we doen (h3) **Als je het mensen onnodig moeilijk gaat maken, als je dingen gaat verwachten van mensen wat ze niet kunnen. Bijvoorbeeld mensen met LVB-problematiek, die worden vaak overschat waardoor ze telkens tegen een dichte deur lopen. Ze snappen het niet, of ze kunnen het niet volhouden en ja goed dan ... ons systeem zit wel ingewikkeld in elkaar. (h4)** **er is een pot voor die pilot en die was eind augustus op en dan valt het ook gelijk stil. Dus die hele pilot die is dan eigenlijk een beetje van de baan(h1)**

	, cliënten krijgen geld te laat (H1), geldstroom komt te langzaam op gang(h1), aanvragen uitkering(h2), inschrijven, zorgverzekering(h2), gemeente is log orgaan(h3) , **Ja hun verleden achtervolgd hun wel want vaak is er ook een bewijs van goed gedrag nodig of iets dergelijks voor nodig, en dat is euhm, niet voor ze weggelegd, dus dat maakt het wel lastig, of dat er gewoon al een gat zit in de CV. (h2)** **<u>Dus de regels die worden gemaakt op macroniveau, belemmeren hier het traject dat de organisatie met de cliënt wil aangaan.) (h3)</u>** **Ja dan ben je weer 8 of 12 weken verder voordat die zijn eerste geld heeft. En dat duurt natuurlijk gewoon veel te lang** (h1) **Dus er zijn mensen die in een hoog segment instromen en dat leren van papier in plaats van leren van het werkveld, om dat zo te zeggen(h6)** **Ik merk dat er als er hulpverlening is in principe wil de mens wel maar wordt ze soms tegengehouden door bureaucratie ofzo.** (h6)
Omgevingsfactoren	**Sociaal**: cliënt heeft geen netwerk (h1, h3), veel kapot gemaakt (h3), geen CV (h1, h2, h6) Of er is al heel veel gebeurd en toestanden, zodat het netwerk echt iets heeft van pff... ben er klaar mee. (h3)/slecht sociaal netwerk **Maatschappelijk**: onmogelijke verwachtingen(h3), goede wil wordt ontnomen(h3), nooit gewerkt (h6), geen VOG (h4)
Begeleiding	Eisen stellen (h1, h2), gebrek aan duidelijkheid (h6) en transparantie (h6), te veel structuur (h2), etiket opplakken (h6), hulpverlener sluit niet aan (h3), alleen straffen helpt niet (h1), door blijven kabbelen (h6). mensen zien structuur als een last(h2), , hulpverlening sluit niet aan(h3), **Ik denk ook dat vaak hulpverlening niet goed aansluit op de behoefte van een cliënt. Dan wordt er een verkeerde match wordt gemaakt, (h**3)

Voorbereiding	Geen voorbereiding vanuit detentie (h2, h5), weinig geregeld na vrijlating (h2, h3), afstand naar maatschappij te groot (h2, h4) geen huisvesting na vrijlating (h3) therapie, gedragsmodules) **De verhalen dat mensen met hun vuilniszak buiten staan en moeten aankloppen bij weet ik veel wie, die zijn zo uitgebreid(h3)**
Eerste opvang	afhankelijk zijn na vrijlating (h2), woningnood(h4), structuur valt weg (h2), mensen overspoeld na vrijlating (h2), te veel prikkels buiten (h4) Sommigen weten niet waar ze moeten beginnen(h2), met handen en voeten knutselen(h2),), **ik denk dat er in detentie ook veel geregeld wordt voor iemand. Iemand wordt gestructureerd in zijn dagstructuur en noem maar op. En op het moment dat iemand naar buiten gaat, valt heel veel structuur weg.** (h2)
Houding client	Criminaliteit makkelijker dan werken (h5), geld geven helpt niet als cliënt niet wil veranderen (h6), teruggrijpen naar bekend gedrag (h2)

Tabel x. Resultaten codering deelvraag 2: bevorderende factoren	
Categorie	**Inhoud**
Interdisciplinaire samenwerking	goede samenwerking (h1, h3, h4, h5, h6), goed persoonlijk contact (h3, h4), samenlopen van diensten gaat goed (h3, h6), korte lijnen (h1), gedreven team (h1), vaste club (h1), snelle acties(h1), ketenpartners weten elkaar goed te vinden(h3), stalken(h3), netwerken (h4), aansluiting met de persoon binnen beleid (h4), wisselwerking met gemeente(h6) kan altijd binnenlopen voor een klein dingetje(h3)

	<u>Ik denk vanuit de gemeente, ze kennen de zorgpartijen, dan heb je veel meer persoonlijk contact en dat is fijn.</u> (4)
Beleid, procedure en organisatie	**Beleid**: lange gevangenisstraf (h6), eerder vrijkomen verdienen door goed gedrag (penitentiaire programma) (h6), enkelband een stok achter de deur (h1), minder zorgaanbieders (h4) **Procedure**: speelruimte creëren in regels (h4, h5), je moet dat grijze gebied kunnen en durven te betreden. (h4) **Organisatie**: een centraal contactpersoon (h1, h4), bazen kennen het systeem en de cliënt (h6), niet met agressieve cliënten werken (h6), specialisatie voor psychiatrische cliënten werkt goed(h6), eerst oriënteren, dan traject opstellen (h1), **centraal contactpersoon. Iemand die echt alles overziet weet je wel en die dan ook alle lijnen zet. (h1)**
Voorbereiding	Duwen en trekken aan organisaties(h5),
Eerste opvang	**Eerste 72 uur**: eerste contact is cruciaal (h1, h4, h5, h6), eerste 72 uur opvang helpt (h1, h4), basisbehoeften bieden (h1, h4), belangrijkste (alleen) wonen (h2, h3), beschikbaarheid bieden (h4, h6), eerst acclimatiseren (h3), regels duidelijk maken(H6) afhalen van station (h1 in eerste uren na vrijlating opvangen(h4) **Later**: werk hebben (h1, h3, h6), dagactivering of werk tegen verveling (h3), buurtcentrum na hulpverlening (h1), meetellen in maatschappij (h1, h3, h4), sociaal netwerk hebben (h1, h6), thuiskomen in eigen huis/ met gezin (h6), Gelijkwaardigheid (h3) , legaal inkomen(h6) structuur en stabiliteit (h1) niet over hun schouder hoeven kijken(h6) weten waar ze moeten zijn voor sociaal contact(h1) **Als de maatschappij jou als afschrijft wat ga je dan zelf nog voor moeite doen. Het is samen he, het is een verbinding wat je samen maakt. Ik bedoel, ik ben onderdeel van de maatschappij, maar ik heb de**

	maatschappij ook nodig. Die meneer of mevrouw die uit detentie komt heeft een naam en die is niet een etiket(h4) **gewoon heel even de eerste levensbehoefte zeg maar hebben. Ik merk dat, dat gewoon wel goed werkt. (h1)** **Ze zijn nu bij de gemeente bezig met die 72-uurs pilot fantastisch initiatief, geweldig meen ik echt oprecht. Dat zijn de cruciaalste uren om iemand te pakken. (h4)**
Begeleiding	**Aanpak**: maatwerk aanpassen aan cliënt (h1, h2, h3, h4, h5, h6), flexibele aanpak (h3, h4, h5), binding met cliënt (h4, h5, h6), cliënt niet te gehecht (h2), zo weinig mogelijk van tevoren weten (h3, h6), cliënt bepaalt of ze familie/vrienden zien (h3, h2), op gevoel werken (h3) bewust handelen (h5), einddoel voor ogen houden (h4), betrouwbaarheid zijn (h2) **de meeste mensen niet hebben dat niet of eerder ervaren dat iemand betrouwbaar is(h2)** **Ik denk in principe dat alles kan werken bij de juiste cliënt**(h6) aanpassen aan tempo cliënt(h6) niet vasthouden aan methodiek(h5) kijken wat ze nodig hebben(H3) niet volgens een boekje behandelen(H4), aansluiten(h1) **Dus als mijn cliënt niks doet dan ga ik ook stilstaan. Dan kijken we wel dan kabbelen wel op die manier voor, maar als hij gaat rennen dan wil ik best wel mee rennen. Ik ben niet de eerste die gaat rennen. (H6)** **Houding**: niet (voor)oordelen (h1, h3, h5, h6), betrokkenheid (h2, h4, h6), niet boven cliënt staan (h4, h5), rolmodel zijn (h4), niet te autoritair (h2), geen gedragstherapeut zijn (h5), cliënt positief benaderen(h1), niet blijven hangen in tegenslag (h3) **mensen die ik begeleid zijn allergisch voor autoriteit euhm mits dat niet in de voorwaarde staat opgesteld dat het een oplichtend karakter heeft (lacht) Sluit ik het liefst zoveel mogelijk aan bij wat iemand zelf wil (h2)** **Als je met die persoon bij de bijenkorf lekker tussen de mensen een bakje koffie moet gaan drinken, dan moet je dat doen.** (h4)

	Wat ik wel hoor is dat ze zeggen streng zijn is niet echt helpend dan duw je eigenlijk iemand alleen maar weg. (h6) onbevooroordeeld zicht op netwerk krijgen(h2) niet afrekenen op verleden (h5 **Diensten**: bewindvoerder of budgetbeheer inschakelen(h3), perspectief bieden in werk (h3), zoeken naar uitzendbureaus (h3), hulp met wonen (h3), hulp bij drempel om instanties te bellen (h2), gezond netwerk kan ingeschakeld (h2, h5), ondersteunen in praktische zaken (h1), maatje koppelen (h1), zelfhulp clubjes (h5) **Coaching**: eigen verantwoordelijkheid geven (h2, h3, h4, h6), aanleren vaardigheden (h1, h3, h4, h5), kansen bieden (h3, h4, h5), beloftes waarmaken (h3, h5), consequenties handhaven (h3, h4, h6), motiveren om hulpverlening te gebruiken (h4, h6), eigen kracht stimuleren (h1, h4), vertrouwen opbouwen (h5), motivatie vasthouden(h2, h5), niet forceren (h5), samen oefenen (h1), zelfvertrouwen geven (h1), achter ze staan als ze slecht behandeld worden (h4), stabiliteit in begeleiding(h1), schrikbeelden tegen fout ingaan (h5) aanleren van sociale vaardigheden en werkhouding(h4) Aanleren van functioneren in maatschappij(h3) onafhankelijk maken van begeleider(h4), zelf dingen laten doen (h1), eigen perspectieven neerzetten (h5), **Als ze buiten veel geld kunnen verdienen op een makkelijke manier en daar staat binnen het traject niet veel tegenover dan is dit de makkelijkste weg. (h4)** **maar je moet ze kansen bieden je moet ze niet alleen maar straffen, want dat werkt niet want dan gaan ze alleen maar die kant op. (h4)** consequenties geven maar niet persoonlijk maken(H4) kansen: iets tegenover gemak van diefstal zetten (h4 woning garanderen als goed gedrag (h3 **Hoe stap je een supermarkt binnen. Voor sommige is dat lastig en sommige kunnen een blik bier meenemen. onbetaald haha. Simpele dingen, hoe maak je afspraken. En dan zie je alles gaat digitaal, hoe ga je daar mee om.**

	Hoe accepteer je een ''nee'', wat doe je als je in de rij staat en het loket gaat dicht? (h3) **Ik ben heel goed in het creëren van hele grote schrikbeelden van wat er kan gebeuren als iemand de fout in gaat(h5)** **Dus een wit vel is je leven, teken maar wat je wilt met je leven(h5)** **Communicatie**: duidelijk zijn (h2, h5, h6), goed luisteren (h1, h3), complimentje geven (h1, h3), transparant zijn (h5, h6), eerlijk zijn (h5, h6), vertellen waar je mee bezig bent (h6), motiverende gespreksvorm (h6), praten over stigma's (h5), signalen bespreekbaar maken (h6), vragen laten stellen (h3), normaal gedrag eisen (h5) eerlijk over slecht nieuws(h6), netwerk uitbreiden en betrekken (h1) uitleggen waar je vandaan komt (h5),
Houding client	Vertrouwen in begeleider(h3), willen niet meer op hun hoede zijn(h6), houden aan begeleidingsdoelen(h6), echt inzicht tonen(h6), wilskracht om te veranderen bepaalt (h6), achtergesteld voelen(h3), geen gebruik maken van aanwezige hulpverlening (h6), als ze echt willen lukt het(h6), **Op het moment dat je echt wil veranderen ja dan en doe je er zelf alles aan. (h6)** behoefte aan contact na zorg(h2)

Resultaten codering deelvraag 3: nodig voor ex-gedetineerden	
Categorie	**Inhoud**
Reden voor criminaliteit	gemakkelijk veel geld (e1, e2, e3), fijn zolang het goed gaat(e1), verslaving(e1), te laag schooladvies (e4), verveling (e4), groepsgedrag (e4), puberteit (e4), niet gewaardeerd voelen (e4), jezelf niet kunnen ontwikkelen (e4), omgeving, opvoeding, psychische factoren (e4)

	problemen in de wijk in jeugd (e4), groot gezin (e4), verkeerde vrienden (e3), geen nee kunnen zeggen (e3), makkelijk voor zichzelf dingen goedpraten (e3) de kick(e2) school verwaarlozen (e3) **En zolang het goed gaat. Dan leef je als prins. Zo kun je alles kopen.** (e1) **Factoren zoals opvoeding, omgeving, psychische situatie kunnen denk ik allemaal meespelen. Dat zag je ook in de bajes, iedereen had zijn eigen problemen. Bij mij was het sowieso mijn omgeving. Ik heb een goede jeugd gehad** (e4)
Reden voor recidive	schulden (e3, e4), winst niet schulden(e2), gemakkelijk geld te krijgen(e2), de kick (e2), verslaving (e1), slechte omgeving (e3), vrienden met slechte invloed (e3), geen werk (e3, e4), lang wachten op uitkering (e4), teveel verantwoordelijkheden (e3), geen juiste hulp te vinden (e3), te weinig inkomen (e3), geen hulp als je vrijkomt (e3), geen huis (e3), geld (vaste lasten)(e3), kinderen (e3), geld voor toekomst nodig hebben(e3) **je wordt vrijgelaten en daarna doen ze niks meer. Je wordt letterlijk aan je lot overgelaten**. (e3) **Al die schulden, en dat ik elke keer geld moest lenen in het begin bij mijn ouders om sigaretten of iets te kopen. (e4)** **In mijn geval heb ik dus geen werk kunnen vinden, en dat had zeer slechte invloed op mij. Dan ga je weer de linker pad op. Want ik zag rechts geen lampje branden. (e3)**
Reden NIET recidive	begeleiders niet teleurstellen(e1), begeleiders hebben zoveel gedaan(e1), mensen niet willen teleurstellen(e1), sterk houden (e4), kinderen, oudere ouders (e2), gelovig zijn(e3), werken in fabriek (e4), kinderen en vrouw goed voorbeeld willen zijn (e4) **Ik wilde echt graag iets doen maar het lukte niet in het begin. Dan zie je ook nog die schulden oplopen, ja en op dit moment moet je je sterk houden om niet terug te grijpen naar het makkelijke geld. (e4)** **Ik ben begonnen in een fabriek na detentie tegen een laag uurloon, en dan kreeg je wel een aanbiedingen van boys. Ja. dat was dan wel even twijfelen. (e4)**
voorziening	medische zorg(e1), scootmobiel krijgen (e1), OV krijgen(e1), huis krijgen(e2) baan krijgen(e2), Kamer krijgen (4)

	Eerste deel van mijn straf zat ik Duitsland en daar was het veel makkelijker om een baan, of een huis te krijgen. Iedereen met wie ik daar heb vastgezeten die heeft ondertussen al een huis gekregen. (e2)
omgevingsfactoren	fijne jeugd(e1), geen afwijzing in maatschappij(e1), stigma maakt niks uit(e2) anders behandeld vanwege huidskleur(e2), stigma als "afgekeurd persoon" (e3) **Daar geef ik helemaal geen flikker om. (e2) (stigma)**
werkzame factoren begeleiding	**Houding**: begrip tonen (e2, e3), hulpvraag aanvoelen (e1, e3), luisteren (e2), niet vooroordelen (e4), niet als nummertje zien (e3), sociaal zijn (e1) vriendelijke begeleiding(e1) betrokkenheid(e1), geen kritiek en kleineren (e3) **Handeling**: denken aan dingen (e1), zaken regelen (e1), rust creëren over papierwerk (e1), verplichten dagbesteding(e1), hulp met opstellen brief (e2), daden niet alleen praten (3), pas huis na psychiatrische behandeling (e2), herstellen familie contact(e1), geen ouders betrekken (e4) **Misc**: klik met begeleider (e1, e4), goed hart, medeleven, niet als nummertje zien, iemand met gevangenis ervaring (e3) **ik had wel contact met mijn broer maar niet zo intensief. En nu is dat allemaal wel hersteld omdat mijn zoon daar ook woont. En ik heb een goed gevoel erover dat mijn zoon op de juiste plek is (e1),** **Ik heb nu uiteindelijk wel een appartementje gekregen, maar alleen omdat ik naar de psychiater ben gegaan, wat ik eerst eigenlijk niet eens wilde(e2)** **ik doe dagbesteding en dat doe ik 2 middagen in de week. Maar ik ben er eigenlijk 4 dagen in de week want ik vind het gewoon leuk**. (e1)
probleem factoren begeleiding	**Houding:** kritiek (e3) **Handeling**: kastje naar de muur gestuurd (e2), botte medewerkers (e3), praktische zaken zelf moeten doen (e2), hulp met opstellen brief, verder niet (e2) **Beleid**: geen onderdak/ eigen plek (e2, e3, e4), geen VOG (e2, e3, e4), meer doen aan werk (e3, e4) en inkomen (e3, e4), schulden (e4), te veel hulpverleners(e2), veel instanties niet nuttig (e2, e3), geen korte termijn trajecten(e2)

	Misc: te jonge hulpverleners werkt niet (e2) UWV opent geen deuren(e3) gedemotiveerd door afwijzingen van instanties (e3) , geen werk, werk moet via eigen netwerk (e3) geen werk, geen geld (e3) onvoldoende woningaanbod (terug moeten naar ouders) (e4) **Het is niet alleen verschillende hulpverleners, maar zoveel kantoren of instanties of hoe je het ook noemt. Waarom zo veel? Ze krijgen geld over mij. Ik had er liever gewoon een gehad met wie ik goed contact heb(e2)** **Ik heb bijna alles zelf moeten doen. Brieven schrijven, deurwaarders, de bank geregeld gewoon eigenlijk alles. Bijna alle praktische zaken met zweet en tranen zelf geregeld. (e2)** **Ik heb na detentie nog bijna 2 jaar bij mijn ouders moeten wonen(e2),**
werkzame factor client	vertrouwen krijgen(e1), in mezelf moeten geloven(e1), overal aan meewerken(e1), leren voor mezelf opkomen(e1), aangeven als iets niet goed voelt(e1), daadkracht in regelen (e2), begrip voor overstap(e2) afstand nemen van omgeving vrouw leren kennen (e4) boeken lezen in gevangenis (e4) leren in gevangenis (e4) schrikken van voorbeelden gevangenis mooie dingen leren over iedereens verhaal (e4) geleerd van vastzitten (e4) vinden van werk (e4) verder ontwikkelen op werk gebied (e4) omgeving (e4) ouder worden (e4) mensen om je heen pijn doen (e3) niet meer gepakt willen worden (e3) geen drugs gebruiken (e3) **gewoon een gezond huisje, boompje, beestje opbouwen.** (e4) **Want wat zij vertellen dat weet ik zelf ook wel.** (e2)
probleemfactor client	nog niet solliciteren (e2, e3), er nog niet klaar voor(e2), nog niks gedaan(e2), wil alleen praktische hulp geen begeleiding(e2), wil passend werk (e3) zenuwen over sollicitatie (e3)

	Ik wil het werk doen, waarvoor ik ben geschoold. Als ze dan aankomen met baantjes die je niet liggen, weiger je werk. (e3) **Ik heb nog niet gesolliciteerd, ik heb wel iets op het oog. Maar ik weet nog niet of ik er klaar voor ben.** (e2) **Ik wil het werk doen, waarvoor ik ben geschoold. Als ze dan aankomen met baantjes die je niet liggen, weiger je werk. (e3)**
begeleiding vooraf vrijlating	medische hulp(e1), sporten(e1), weinig duidelijkheid(e2), diploma behaald(e2), twee gesprekken reclassering(e2), niemand gezien (e3), foute rapportages reclassering (e2), toekomstplannen afgestraft(e2), geen dagbesteding in gevangenis (e3) **dat ik samen met hem een bedrijfje wilden opzetten om koffie te importeren. Toen zei hij dat alle alarmbellen gingen rinkelen, waardoor hij een negatief rapportage over mij heeft geschreven.** **Geen dagbesteding, je wordt daar alleen maar dommer en bozer. Niemand die je helpt, of een hand naar je uitreikt. (e3)**
Overstap naar vrij zijn	50 euro op zak(e1), problematische schulden (e1, e4) inkomen (e4) bewind voering regelt financiën(e1) meteen grote rekening zorgkosten(e1) geen voorbereiding(e1), onverwacht (e1), informatie vooraf klopt niet met praktijk(e2), praktische dingen regelen moeilijk(e2), hele andere wereld(e2), weet niet hoe het werkt(e2), geen hulp net na vrijkomen(e2), moeite met simpele dingen (treinkaartje)(e2) kamertje om tot rust te komen (e4) wereld komt op je af, iemand die eerste stappen uitlegt (e4) **Ik kreeg in detentie bepaalde folders en informatie van medewerkers, en toen ik buiten stond was het een heel ander verhaal. (e2)** **maar toch bleven zij moeilijk doen. Dus Ehm ... begin na detentie was gewoon shit.** (e2)

	Als er iemand is die gewoon even zegt wat de eerste stappen moeten zijn, dat zou wel echt chijl zijn, (e4) **na 4 jaar in de gevangenis dan weet je niet meer hoe alles werkt. Je komt echt in een hele andere wereld terecht. (e2)**
Verbeter suggesties	doen wat in formulieren staat(e2), instanties sneller meewerken(e2), begeleiders met detentie achtergrond(e2) vrouw betrekken bij begeleiding thuisbegeleiding (e3) ondersteuning in werk en inkomen(e3) dagbesteding die geen geld kost (e3) woning (e3) informatie over dagbestedingen (e3)
verbetering door...	genezen van verslaving(e1), begeleider(e1), woonbegeleider(e1)
Behoefte	werken voor eigen onderhoud(e1), opleiding/ cursus(e1), investeren in toekomst(e1), iemand die het echt snapt (e4) iemand die in je gelooft 1 op 1 hulp en advies (e3) inkomen en woning (e3) hulp bij inkomen (e3)

Resultaten codering deelvraag 4: benodigdheden voor begeleider	
Categorie	**Inhoud**
Funding voor projecten	pilot voor 72 uurszorg(h5), veiligheid medewerkers(h6), **maar een opvangplek is cruciaal vind ik. Daarom had ik ook een pilotkamer georganiseerd, omdat ik niet wilde dat ze op straat komen(h5)** **Je kan dan ook denken aan mensen die bijvoorbeeld hulpverleners stalken(h6)**

Eerder contact met gedetineerden	in gevangenis al een intake(H5),
Beleid	halfjaar voor detentie project duidelijk(h3)
Organisatie	een centraal contactpersoon(h1), vanaf het eerste moment opvangen(H1), me veranderen met de crimineel(h6), veiligheid voor werknemers, meer op huisbezoek gaan(h6), **En we zitten hier in gesprek en er komt iemand hierbinnen stormen en mijn cliënt is het doelwit en ik zit ernaast.**
organisatie traject	72 uur pilot behouden, goede doorzetting daarna(h3),
Meer onderzoek	onderzoek naar psychische/ omgevingsfactoren(H4),
medewerkers	jobcoaches voor cliënten(h6) begeleid wonen(h6), een centraal contactpersoon (h1, h4) centraal contactpersoon. Iemand die echt alles overziet weet je wel en die dan ook alle lijnen zet. (h1)
Samenwerking	niet in eigen hokje blijven(h2), samenwerking nauwer en opener(h2), toestemming informatie delen(h2), vaste club houden om te organiseren(h2), meer delen tussen organisaties(h2), gezamenlijke opvang voor alle partijen(h5), therapie, gedrag modules tijdens voorbereiding (h5, h6)

Tabel 3. Overzicht belemmerende en bevorderende factoren in verschillende componenten van de begeleiding	
Belemmerende factoren	Bevorderende factoren
Interdisciplinaire samenwerking	
Stopt als funding stopt (h1, h5), organisaties hebben eigen structuur en software (h1, h3), bekende informatie niet altijd gedeeld (h2), concurrentie van andere organisaties (h5), onvoldoende communicatie (h1), onduidelijke wie kan handelen (h2), niet open over samenwerking (h2), niet iedereen vervult hun rol (h4).	Goede samenwerking (h1, h3, h4, h5, h6), goed persoonlijk contact (h3, h4), samenlopen van diensten gaat goed (h3, h6), korte lijnen (h1), gedreven team (h1), vaste club (h1), snelle acties (h1), ketenpartners weten elkaar goed te vinden (h3), stalken (h3), netwerken (h4), aansluiting met de persoon binnen beleid (h4).
Beleid, Procedure en organisatie	

Beleid: theorie overheid/organisatie werkt niet altijd in praktijk (h4, h6), beslissers te weinig veldervaring (h6), vertrouwensbreuk wanneer rechter extra straf geeft (h6), niet-reclassering cliënten hebben te weinig consequenties (h6), afbouw bedden psychiatrie (h5), te veel zorgaanbieders (h4), alleen straffen helpt niet (h1), beleid denkt niet aan basisbehoeften (h4) **Procedures**: onmogelijk om zaken te regelen vanwege regeltjes (h1, h2), bureaucratie veroorzaakt knelpunten (h3, h6), procedures starten te traag (h1), te veel heisa in aanvragen (h1), missen duidelijkheid bij reclassering (h4), voorbereidende afspraken mogen niet (h3), regieteam bezuinigt te veel (h5), nazorg geen prioriteit gemeente (h1), goedwillende hulpverleners tegengehouden (h6), ingewikkeld systeem voor LVB (h4) **Organisatie**: rolverdeling niet goed (h1), funding op midden in het project (h5), geld op geen pilot (h1), te veel mensen betrokken bij begeleiding (h1), aansluiting vorige traject lastig (h2), inefficiënt (h5), alles moet op afspraak (h5), te veel taken naast reguliere baan (h3), cliënt ziet niet hoeveel we doen (h3)	**Beleid**: lange gevangenisstraf (h6), eerder vrijkomen verdienen door goed gedrag (penitentiaire programma) (h6), enkelband een stok achter de deur (h1) **Procedure**: speelruimte creëren in regels (h4, h5), **Organisatie**: niet met agressieve cliënten werken (h6), specialisatie voor psychiatrische cliënten werkt goed (h6), eerst oriënteren, dan traject opstellen (h1)
Voorbereiding	
Geen voorbereiding vanuit detentie (h2, h5), weinig geregeld na vrijlating (h2, h3), afstand naar maatschappij te groot (h2, h4)	Duwen en trekken aan organisaties(h5)
Eerste opvang	
Begin: afhankelijk zijn na vrijlating (h2), woningnood (h4), structuur valt weg (h2), mensen overspoeld na vrijlating (h2), te veel prikkels buiten (h4), sommigen weten niet waar ze moeten beginnen(h2) **Later**: afgeschreven door maatschappij (h4), negatief etiket (h3, h4)	**Begin**: eerste contact is cruciaal (h1, h4, h5, h6), eerste 72 uur opvang helpt (h1, h4), basisbehoeften bieden (h1, h4), belangrijkste (alleen) wonen (h2, h3), beschikbaarheid bieden (h4, h6), eerst acclimatiseren (h3), regels duidelijk maken(H6) **Later**: werk hebben (h1, h3, h6), da activering of werk tegen verveling (h3), buurtcentrum na hulpverlening (h1), meetellen in maatschappij (h1, h3, h4), sociaal netwerk hebben (h1, h6), thuiskomen in eigen huis/ met gezin (h6),

	Gelijkwaardigheid (h3)
Begeleiding	
Eisen stellen (h1, h2), gebrek aan duidelijkheid (h6) en transparantie (h6), te veel structuur (h2), etiket opplakken (h6), hulpverlener sluit niet aan (h3), alleen straffen helpt niet (h1), door blijven kabbelen (h6).	**Aanpak**: maatwerk aanpassen aan cliënt (h1, h2, h3, h4, h5, h6), flexibele aanpak (h3, h4, h5), binding met cliënt (h4, h5, h6), cliënt niet te gehecht (h2), zo weinig mogelijk van tevoren weten (h3, h6), cliënt bepaalt of ze familie/vrienden zien (h3, h2), op gevoel werken (h3) bewust handelen (h5), einddoel voor ogen houden (h4), betrouwbaarheid zijn (h2) **Houding**: niet (voor)oordelen (h1, h3, h5, h6), betrokkenheid (h2, h4, h6), niet boven cliënt staan (h4, h5), rolmodel zijn (h4), niet te autoritair (h2), geen gedragstherapeut zijn (h5), cliënt positief benaderen(h1), niet blijven hangen in tegenslag (h3) **Diensten**: bewindvoerder of budgetbeheer inschakelen(h3), perspectief bieden in werk (h3), zoeken naar uitzendbureaus (h3), hulp met wonen (h3), hulp bij drempel om instanties te bellen (h2), gezond netwerk kan ingeschakeld (h2, h5), ondersteunen in praktische zaken (h1), maatje koppelen (h1), zelfhulp clubjes (h5) **Coaching**: eigen verantwoordelijkheid geven (h2, h3, h4, h6), aanleren vaardigheden (h1, h3, h4, h5), kansen bieden (h3, h4, h5), beloftes waarmaken (h3, h5), consequenties handhaven (h3, h4,h6), motiveren om hulpverlening te gebruiken (h4, h6), eigen kracht stimuleren (h1, h4), vertrouwen opbouwen (h5), motivatie vasthouden(h2, h5), niet forceren (h5), samen oefenen (h1), zelfvertrouwen geven (h1), achter ze staan als ze slecht behandeld worden (h4), stabiliteit in begeleiding(h1), schrikbeelden tegen fout ingaan (h5) **Communicatie**: duidelijk zijn (h2, h5, h6), goed

	luisteren (h1, h3), complimentje geven (h1, h3), transparant zijn (h5, h6), eerlijk zijn (h5, h6), vertellen waar je mee bezig bent (h6), motiverende gespreksvorm (h6), praten over stigma's (h5), signalen bespreekbaar maken (h6), vragen laten stellen (h3), normaal gedrag eisen (h5)
Houding	
Criminaliteit makkelijker dan werken (h5), geld geven helpt niet als cliënt niet wil veranderen (h6), teruggrijpen naar bekend gedrag (h2), geen gebruik maken van aanwezige hulpverlening (h6)	Vertrouwen in begeleider(h3), willen niet meer op hun hoede zijn(h6), houden aan begeleidingsdoelen(h6), echt inzicht tonen(h6), wilskracht om te veranderen bepaalt (h6), achtergesteld voelen (h3), als ze echt willen lukt het(h6).

Tabel 4. Resultaten codering deelvraag 4: benodigdheden voor begeleider	
Categorie	**Inhoud**
Organisatie en beleid (5x)	**Betere voorbereiding**: gedrag modules tijdens voorbereiding (h5, h6), in gevangenis al een intake (h5), halfjaar voor detentie project duidelijk (h3), **Consistentie eerste opvang**: 72 uur pilot behouden (h3, h5), vanaf het eerste moment opvangen (h1), goede doorzetting daarna (h3) **Medewerkers**: jobcoaches voor cliënten (h6), een centraal contactpersoon (h1, h4), meer op huisbezoek gaan (h6)

	Anders: veiligheid voor werknemers (h6), begeleid wonen (h6),
Samenwerking (3x)	niet in eigen hokje blijven(h2), samenwerking nauwer en opener(h2), toestemming informatie delen(h2), vaste club houden om te organiseren(h2), meer delen tussen organisaties(h2), gezamenlijke opvang voor alle partijen(h5)
Meer onderzoek	onderzoek naar psychische/ omgevingsfactoren(H4)